

(1)

אונקלוס

שמות ל תשא תקבד

נָגַף בַּפֶּקֶד אַתֶּם: אֵי זֶה | יִתְּנוּ כָּל-
הָעֵבֶר עַל-הַפְּקָדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל
בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל

תַּמְנִי יִתְּנוּ: יג דִּין יִתְּנוּ כָּל
דְּעֵבֶר עַל מִנְיַי פְּקֻדֹת סִלְעָא
בַּסִּלְעִי קוֹדֶשָׁא עֲסֵרוּן מְעִין סִלְעָא

לקט בהיר

רש"י

כא) ועיין באוהסה"ק שהאריך לבאר שעיקר טעמו של
דהמע"ה היטה למנותם שלא לנודק, וכן הוא דעת הרמב"ן
הק' ומהרש"ל וג"א ועוד, ואפשר שזה ג"כ כוונת רש"י
במה שהאריך לומר כשתחפזו וכו' לדעת וכו' פי' גם באופן
שצריך אחת לדעת אל תמנע לגולגולת, אבל כשאין צורך
לדעת בשום אופן אל תמנע: (כב) כי בשלמא אם בא
הכתוב לסדר דברים ארוכים וכמה עניינים כגון צפ' נח וזה
אשר מעשה אותה, או צפ' תצוה אלל המלואים וזה הדבר
אשר מעשה להם שייך להקדים חיצת זה או זאת, אבל כאן
שכל הענין הוא ליתן מחצית השקל למה להקדמה הזאת,
ודאי שהוא מראה באצבע (בא"י), ולא משום שמהנה נתקשה
בה (גם חז"ל במנחות לא מנו אותו צ"ן ג' דברים שנתקשה
משה) שא"כ היאך נתוודע לו במחצית השקל שמתח כסא
הכבוד, וכי דבר גשמי הוא שיש לו משקל, אלא הדברים
עתיקים גבוהים למעלה מהשגתנו (אודה"ח - ד"ד), ובספר
באר בשדה כתב, לפי שעדיין לא היה להם שום מטבע בכלל,

שמנינו בימי דוד^(כא) (ש"ב כ"ד): (יג) זה יתנו. הראה*
לו כמין מטבע של אשכנזי ומשקלה מחצית השקל
ואמר* לו כזה יתנו (תנח): העובר על הפקודים.
דרך* המונין מעצירין את הנימנין זה אחר זה^(כב),
וכן (ויק' כ"ג ל"ג) כל אשר יעבור תחת השבט, וכן (ירמ'
ל"ג י"ג) תעבורנה הלחן על ידי מונה: מחצית השקל
בשקל הקדש. במשקל השקל שקצבתי לך לשקול בו
שקלי הקדש^(כג) כגון שקלים האמורין בפרשת ערכין
ושדה אחוזה (ויק' כ"ג): עשרים גרה השקל. עכשו
פירש לך כמה הוא: גרה. לשון מעכה^(כד) (אונקל), וכן
בשמואל (ש"א ב' ל"ה) יבא להשתחות לו לאגורת כסף
וכבר להם: עשרים גרה השקל. שהשקל השלם ד'
זוים והוא מתחלתו חמש מעות אלא באו והוסיפו
עליו שחתי^(כה) והעלוהו לשש מעות כסף (בכורות ה"ג),
ומחצית השקל הזה^(כז) שמתחית לך יתנו תרומה לה':

שינוי נוסחאות: הראהו. ואומר. כדרך.

אלא מטבעות של מזרים ושאר מדינות, לזה הראה לו הקב"ה היאך יהיה שקלים שלהם נורתו ותבניתו רחבו ועוביו: (כג)
פי' דברה תורה כלשון בני אדם, ואין קפידא דוקא שיעברו, וכאילו אמר כל אחד מהפקדים יתן וכו', וכן לענין מעשר אין
חיוב להעבירן תחת השבט, אלא דרכו בך שבעברם אחד אחד מניח את השבט המוטבל בצבע על העשירי וזוהי ניכר וידע
הקודש: (כד) משום דקשה בכתוב ב' קושיות, חדא שאמר השקל זה"א הידועה, והיכן דברנו משקלים, והשנית הלא כסף
חולין צריך כל אחד ליתן ואחר שנמנו נעשה הקדש ומה זה א"כ בשקל הקדש, וחדא קושיא מתרצת חברתה (ג"א), והוסיף
רש"י לומר "במשקל" כדי לפרש אות הבי"ת של "בשקל" שאינו נותן חצי שקל זה בשקל שדה אחוזה אלא במשקל אותו שקל,
והכוונה בזה שכל מדינה ומדינה שקליהם משוינים השמיענו הכתוב שמתחית שקל זה באיזה מין שקל ישקלו אותו, ואמר
שמשקל השקל הידועה שהוא שקל של הקדש עשרים גרה הוא, נמצא הרי זה בא ללמד ולמד על עצמו, שמכאן ידענו שכל
שקלי הקדש שוקלים בשקלים שמשקלם כ' גרה (רא"ם), ולזה לא די לומר עשרים גרה הוא (מ"ל), ובכלל למה לדמותו
ולמשלו לשקלי הקדש, ודאי משום שבא ללמד ונמצא למד (סה"ז): (כה) והוא מטבע קטנה, ומביא ראיה שהנביא מקלל
ואומר שיחיה בדחקות ובעניות כל כך עד שיסתחפה עבור דבר מועט: (כו) פי' ולזה תמצא בזמן חכמי הש"ס שהשקל היה
שזה כ"ד מעות, לפי שנתיקר הוזה מה' מעות על שש מעות (רא"ם): (כז) פי' ה"א הידועה של עשרים גרה "השקל"

אור החיים

יג. זה יתנו וגו'. רז"ל אמרו (שם ה"ד) לקח כמין
מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראהו
למשה, וקשה והלא יותר תהיה נשגת הידיעה

אור בהיר

י"ז) פירוש אי אפשר לנייר במחשבתו כל כך שאחר זמן כשיראה מטבע יוכל לומר שזה ממש כמו זה שראיתי מקודם, ולא שייך לומר זה

ויגן אל משה כלאותו איבר איתו - תחת שמה אל מצוה
אכסר אל תסא בעת

מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַיהוָה: יד כָּל
הַעֵבֶר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וּמַעֲלָה יִתֵּן תְּרוּמַת יְהוָה: טו הָעֶשְׂרִיר
לְאִירֹפֶה וְהַדֶּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחֲצִית
הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר
עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם: טז וְלַקְהָתָּ אֶת־בֶּסֶף

פְּקָדוֹת סְקָעָא אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי
יד כָּל דְּעֵבֶר עַל מִנְיָנָא מִבְּר
עֶסְרִין שָׁנִין וְעֵלְמָא יִתֵּן
אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי טו דְּעֵשְׂרִיר
קָא יִסְגִי וּדְמִסְבֵּן קָא יִנְעַר
מִפְּקָדוֹת סְקָעָא קָמִתָּן יִת
אַפְרָשׁוּתָא קָדָם יי קְכַפְרָא עַל
נַפְשֹׁתֵיכוֹן: טז וְתַסְבֵּי יִת בֶּסֶף

לקט בהיר

רשי

אינה מורה על מחצית השקל המדובר כאן, אלא על שקל הקדש בכלל שהוא כ' גרה, לזה חזר הכתוב לומר מחצית השקל משקל שפירשתי לך משקלו תרומה לה' (רא"ם: בח) למה כפל לומר כל העובר על הפקדים ב' פעמים, בפעם ראשון היה לו לגמור מבן כ' ומעלה, ודאי שבפעם השני בא לומר כל העובר על הפקדים במקום אחר והוא כל יוצא צבא, והכתוב עצמו מפרש שהוא מבן כ' ומעלה זה הוא היוצא בצבא והוא הנמנה, שאין לומר שכן העוברים על הפקודים מבן כ' למעלה יתן ולמטה מכ' לא יתן, אבל נמנה גם למטה מכ', שהרי הכתוב הראשון מכחישו שאמר זה יתנו כל העובר על הפקודים באין חילוק, ואמר "בכלל אנשים", שלא די לומר ונמנה, שהלא מצינו שגם נשים וטף נמנין, והמדובר כאן מאנשים דכתיב ונתנו "איש" כופר נפשו, ולא יכולנו ללמוד דבר זה מפ' במדבר דכתיב מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא, שאין הכרח משם שאפשר שחפר וא"ו כנהוג, ופירושו ב' דברים יוצא צבא וגם יותר מכ' (מ"ל: בט) פי' הגם שלא תמנאם בראשם, סוף כל סוף יודע לך מנינם ויכול לשלוט בהם עין הרע וצריך הגנה וכפרה, ועדיין אין זה מספיק וצריך ביאור, כי מה צדק שהוא דרך טבע להזיק בעין הרע אבל אין משפט

(יד) מבן עשרים שנה ומעלה. למדך כאן^(ט) שאין פחות מבן עשרים יוצא לצבא ונמנה בכלל אנשים: (טו) לכפר על נפשותיכם. שלא תגופו על ידי מנין^(טז), דבר אחר לכפר על נפשותיכם לפי שרמז להם כאן ג' תרומות שנכתב כאן תרומת ה' ג' פעמים (ירוש' שקלים ה' א') אחת תרומת הדניס שמנאן כשהתחילו צמדצת המשכן שנחנו* כל אחד ואחד מחצית השקל ועלה למחת הככר שנאמר (ל"ה כ"ה) וכסף פקודי העדה מאת ככר, ומהם נעשו הדדניס שנאמר (שם כ"ו) ויהי מאת ככר הכסף וגו', והשנית^(י) חף היא על ידי מנין שמנאן משהוקם המשכן הוא המנין האמור בתחלת חומש הפקודים (במד' ה' א') באחד לאחד לשני בשנה השנית, ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות לצור של כל שנה ושנה^(ל) והשוו זהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר לכפר על נפשותיכם שהקרבנות לכפרה הם באים, והשלישית היא תרומת המשכן כמו שנאמר (ל"ה כ"ד) כל מרים תרומת כסף ונחשת, ולא היתה יד כולם שזה צבא אלא איש (איש) מה שינוי נוסחאות ינתנו.

בפּוּרְיָא מִן בְּנֵי יִי
שנדצו לבו: (טו)
מועד. למדת שכל
המשכן אחר מעו
מוגפה, כמו שנאמר
ללאן החציבה על
אמר לו לרועה צבנו
נותרו בהם, להודי
אפשר לומר שהו
הפקודים, שהרי נו
הוקם באחד לאחד
הראשון באחד לאחד
האדניס, משקלים
ככר הכסף לקחת
בתחלת נדבתן אה
ואחת בשנה שנייה
תאמר וכי אפשר ש
חלף וגו' אלפים וה
העדה נאמר כן וז
(במד' ה' מ"ו) ויהיו כ
אלפים וחמש מאות
ואי אפשר שלא היו
שלא נמנו ובשנייה
שנות האנשים צבנו
מלרים היו שתי
שינוי נוסחאות שצטוו
(ג"א): (לה) פי'

יוקטן כל הניתן צו
שבזה יתן תרומת
הלו, ועוד לכפר
עור צעד עור וגו'
מבן עשרים שנה
התורה לאדם אלו
לעמס עד שיגיע
בהשגת המושכל

שמי' וית ארעא וכיומא שביעאה שבת ונח: יה ויהב את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש: שני יה ויתן →

רש"י

לקט בדור

לשמי' (ב) ובמלות: (י) וינפש. כתרונמו ונח"י, וכל לשון נפש הוא לשון נפש, שמשבז נפשו ונשימתו (כ) בהרגיעו מעורח המלאכה, ומי שכתב בו (שמי' מ"ב) לא ייטף ולא ייגע וכל פעלו במאמר הכתיב"י מנוחה לעלמו, לשבר* האוזן מה שהיה יכולה לשמוע (מכ"י י"א): (יח) ויתן אל משה וגו'. אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לזווי מלאכת המשכן ימים רבים היכ"י, שהרי צ"י צתמוו נשתברו הלוחות וציוס הכפורים נתרלה שנינו ונחמות לשכד - לסבר

קרה, ודומה כמי שאין נפשו על מכונו ומקומו וכמי שאין לו נפש, ואחר שנה נחארך נשימתו וכאילו שב נפשו על מקומו: (כו) פי' צוה לכתוב, ותיבת לשבר צ"י שאלית והוא מתחלף בצמ"ך מלשון סברא, כלומר מסביר הכתוב לאוזן הגשמי (עשה לו משל) כדי שתוכל לשמוע פי' להבין: (כז) צו' בציון מיד אחר מתן תורה עלה משה לקבל לוחות הראשונים ושהה שם מ' יום עד י"ז בתמוז ששבר הלוחות ועשה משפטים בעם, ושבו עלה צ"ח או צ"ט בתמוז והיה שם צ' פעמים מ' יום עד יוה"כ, א"כ פשוט הוא שפרשת ויקהל שזוהי מרע"ה לישראל לעשות המשכן היא על הסדר והיה אחר מעשה העגל, שהלא קודם יוה"כ אי אפשר, אבל דעת רבינו שגם הצווי מן הקב"ה למשה דהיינו פי' תרומה, תורה, כי משא עד מעשה העגל כל זה היה אחר מעשה העגל, דהיינו סוף מ' יום השלישי ציוה"כ שנתרלה הקב"ה ללכות על מעשה העגל, או היה אחר יוה"כ צאהלו של משה אשר נטע חוץ למחנה, והגם שנכתב קודם העגל, כבר ידענו שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה, פי' כשיש צורך וכוונה אחרת אין התורה מקפדת לכתוב המאורעות על הסדר ונכתב קודם מה שהיה מאוחר, וכן להפך, והכרתו של רש"י לומר כן, מלבד מה שהוא הולך לשיטתו שצביא כמה מאמרי חז"ל המעידים על זה כגון ששקלי האדנים באו לכפרת עון העגל, גם בכלל צנין המשכן והשראת שכינתו יתב' עדות שנמחל להם העון, גם קרצנות של מלוואים שנצטוו לכפרה וכו' וכו' חוץ מכל זה יש להוכיח שצמ"י ימים הראשונים לא צוהו הקב"ה על מעשה המשכן, שהלא אחר מ' ימים האלו שבר משה הלוחות מפני שלא היו ישראל ראויים לקבלם, והמגיד מראשית אחרית היאך אפשר שצוהו קודם לזה להכין מקום ללוחות ולהשראת שכינתו, ואחר י"ז בתמוז כ"ש שלא צוהו עד יוה"כ שנתרלה להם, ועוד אם נאמר שכל מה שנכתב עד כאן הוא על הסדר, א"כ היאך ידע משה אחר יוה"כ שראויים ישראל ללכות להם על המשכן, הלא אפשר שהסליחה לא היתה עד כדי כך לשכון צנייהם, כי הלא תראה שלוחות השניים המתין עד שאמר לו הקב"ה שיצא ויקבלם, וכ"ש צנין המשכן חיבה גדולה כזו ודאי שלא היה עושה מדעתו בלי שיצוה לו הקב"ה אחר שנתרלה (רא"ם), ודע שבזוה"ק דף קצ"ו. איחא הפך זה שהצווי למשה היה קודם מעשה העגל לזה היה נכלל צווי גם הערב רב, אבל משה כשצוה להם היה אחר העגל לזה אמר קחו "מאתכם" דוקא, וכדי שלא יהיו מדרשים חלוקים אפשר להשוותם ולומר שהכל מודים שראשי פרקים כגון פסוק ועשו לי מקדש ושנתי בתוכם וכן מה שהראה הקב"ה למשה הקרשים והמנורה וכו' זה היה מיד אחר קבלת התורה שנתאווה כציוול לשכון בתוך צנ"י עם קרובו דוגמת מקדש של מעלה, אבל גם זאת הכל מודים שפרטי הדברים, ובפרט קרצנות המלוואים ותנוכת אהרן וצניו וצנדיהם וכו' היתה סוף מ' יום האחרונים, וצוה אפשר לתת טוב טעם על שינוי הסדר, שמאחר שהתחיל לומר צורך המשכן בכלל אמר כל ענינו ופרטיו מצלי להפסיק בתוכו (מ"ל):

אור החיים

יח. ויתן וגו' ככלותו. צריך לדעת למה הפסיק בהודעת הזמן שהיה לו לומר ויתן אל משה שני לוחות ככלותו או היה לו להקדים ככלותו קודם ציון זכרון הנתונה לזכרון דבר הניתן

אל־מִשֶׁה כְּבַלְתוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהַר
סִינַי שְׁנֵי לַחַת הָעֵדוּת לַחַת אֶבֶן
כְּתָבִים בְּאַצְבְּעֵי אֱלֹהִים: לֵב א וַיֵּרָא

לְמֹשֶׁה בְּרִשְׁיָא לְמַלְאָא עִמָּה
בְּטוֹרָא דְסִינַי תְּרִין לַחֲוֵי סְהוּדוּתָא
לַחֲוֵי אֶבְנָא כְּתִיבִין בְּאַצְבְּעֵי דְיָיָא
א וַחֲזָא עִמָּה אַרְי אֹחֵר מִשֶׁה

לקט בהיר

רש"י

בח) חסר וא"ו אחר הלמ"ד שלא כנהוג, וניתן לדרוש, (ויתן לו) הקב"ה למשה את התורה (ככלתו) כאלו היתה התורה כלתו של משה, ומשלו לכלה ולא למתנה אחרת, כי היא היא המתנה הכי גדולה במושג אשה משכלת כלה נאה וחסידה אשר תשוקת חכמתה והשגתה נמשלה לאהבה וכסופת נפש עד אין לשער, ובפרט אלל אדונינו משה מקור התורה אשר בזמן מועט קנה והשיג אותה ונעשה בעליה (במ"ח), ומציא גם הד"א, כי אין סתירה לז' הדרכים, והא בהא תליא, אבל פשוטו לא הביא שפשוט הוא, ומה שהביא הדרוש, משום שלפי פשוטו היל"ל בכלתו בני"ת, כלומר בעת כלותו לא בני"ת הדמיון (ב"ב: בט) רש"י לשיטתו שמלאכת המשכן לא נאמרה למשה בני"ת ימים הראשונים, גם לא לפוקי שאין פירושו לדבר אמו מה שכתוב בלוחות, שהענין יכחיש זאת, שהלא עשרת הדברות כלה לדבר מיד במעמד הנבחר והלוחות לא קבל רק בסוף מ' יום (ב"ב: ל) מדלא אמר לדבר אליו, הגם שלפי פשוטו נכון ג"כ לדבר אמו, אבל לשון היותר מכוון והרגיל והמצורר לומר אליו, כי תיבת אמו כולל ז' פירושים יכול להיות פירושו אליו ויכול להיות פירושו עמו ביחד, משא"כ תיבת אליו (בא"י): לא) פי' חסר וא"ו הרבים שבין ח"ת לח"ו, ובפרט שכל התיבה מיותר, כי ז' פעמים לחת למה, ודאי שלדרשה אחי כאלו נקוד לקח לשון יחיד שמחמת שויים היו נדמין לאחד (מ"ל):

הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן: **לכלתו**. ככלתו כתיב חסר (בח) שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה (תנח" - מדרים י"ח), דבר אחר מה כלה מתקשטת בכ"ד קשטוין הן האמורים בספר ישעי' (ישעי' ג) אף תלמיד חכם לרדף להיות בקי בכ"ד ספרים (ש"ר - תנח"א): **לדבר אתו**. החקים והמשפטים שבאלה המשפטים: **לדבר אתו**. מלמד (י) שהיה משה שומע מפי הגבורה וחזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד (ש"ר - תנח"א): **לחת**. לחת כתיב (י) שהיו שתיכן שוות (ש"ר):

אור החיים

זכרון הניתנה (י), עוד יש להעיר למה אחר ה' נתינת הלוחות עד זמן זה כיון שלא היו בהם אלא עשרת הדברים (י) ציוס מתן תורה או למחרתו היה לו לחת הלוחות, אכן יתבאר הענין על פי דבריהם ז"ל (זוהר ח"ב ז"ג): שאמרו שכל המלות הלא המה בחוק חוכם של עשרת הדברים, והוא אומרו ויתן אל משה ככלותו לדבר אמו ומה דבר אמו ז' לוחות העדות פירוש כי הדברים בלוחות שם לו

אל עליון ואינו מן הראוי לחת לו הלוחות עד שיגמור הכתובים בהם, ולזה גמר הדברים הנרמזים בהם בלוחות העדות (י) ונתנם לו ולא קודם, וזהו נתישבו שני הדקדוקים כאחת על נכון, וכפי זה מאמר שני לוחות נמשך עם ככלותו לדבר אמו וגו' ונמשך עם ויתן האמור בתחילת הכתוב (י): **כתובים** באצבע אלהים. הכוונה בזה (י) על דרך אומרים ז"ל (תנחומא עקב) כי

אור בהיר

עולמו. קז) ויהי כלותו ויתן. קח) פירוש בשלמא אם היו כתובים בה המשפטים ומעשה משכן, מוצן שהיה רוצה קודם ללמדו ואחר כך ליתן לו בכתב. קט) במשך מ' יום. קי) ויתן שני לוחות, לדבר אמו שני לוחות, ומוכרח אם כן לאחרו. קיא) כדי לקרב דבר זה מעט אל השכל אנושי מה שיכול חוץ אדם לשמוע, אמשול לך משל כשמונים על הטבלא חתיכות ברזל דקות וקטנות מאוד מסודרים זה אלל זה בלי הפסק, וכל הטבלא מלא מהם, ואמה לוקח אבן שואבת גדול צידק הנקרא מאגנעט, ואמה מזייר בו באויר סמוך לטבלא כעין אות אל"ף ובי"ת, ואז הגם שאיך נוגע ממש בחתיכות הברזל, עכ"ז הם נמשכים ונדבקים בהמאגנעט, ונשאר חקוק על הטבלא אות אל"ף ובי"ת כזה וכעין זה הסביר המחבר ז"ל כתיבת הלוחות, וקודם הקדים ג' הקדמות, א' שהלוחות הראשונים לא היו אבנים גשמיים, אלא היה אם

מוצן שהיה רוצה קודם ללמדו ואחר כך ליתן לו בכתב. קט) במשך מ' יום. קי) ויתן שני לוחות, לדבר אמו שני לוחות, ומוכרח אם כן לאחרו. קיא) כדי לקרב דבר זה מעט אל השכל אנושי מה שיכול חוץ אדם לשמוע, אמשול לך משל כשמונים על הטבלא חתיכות ברזל דקות וקטנות מאוד מסודרים זה אלל זה בלי הפסק, וכל הטבלא מלא מהם, ואמה לוקח אבן שואבת גדול צידק הנקרא מאגנעט, ואמה מזייר בו באויר סמוך לטבלא כעין אות אל"ף ובי"ת, ואז הגם שאיך נוגע ממש בחתיכות הברזל, עכ"ז הם נמשכים ונדבקים בהמאגנעט, ונשאר חקוק על הטבלא אות אל"ף ובי"ת כזה וכעין זה הסביר המחבר ז"ל כתיבת הלוחות, וקודם הקדים ג' הקדמות, א' שהלוחות הראשונים לא היו אבנים גשמיים, אלא היה אם

למחמת מן טורא ו
עף אחרן ואמרו ו

(ח) כי בשש משה.
ה) כ"ח) בשש רכבו,
כשעלה משה להר אנו
בא בחוק ו' שעות (א)
מן המנין הוא והוא ו
וליוו* עמו (י) ויום
בסיון עלה נמלא יוכ
בט"ז בא השטן ועו
חשך ואפלה וערצובי
ערצוביא לעולם אמר
שעות ולא בא וכו' כי
אפשר לומר שלא עט
חלות צין לאחר חלות
שנינו ונסחאות ויליו.

וצה לא קשה עוד קושי
באצבע מאחר שלא האמו

הלוחות נחלצו מתחר
זה הוא שרמז באומנו
הוא הכסא והצן, וכי
אורות הקדושה צם
גבוה וגו' וגזביים ולו
בספר הזוהר הקדו
למרום ופגע במלאך
מע"ט והיה ירא מ
ממנו פן ישרפכו ו
(דברים ד') כי ה' ל
הקדושה היא אוכלת
אופן כתיבת הלוחות
באצבע אלהים פירוש
באצבעו כביכול פיו
רוחי נחלצים ממקום רוחו
של מדריגה גדולה אלל אם
שעושה מורש אבן שהכה

הָעָם כִּי־בִשַׁשׁ מִשָּׁה לָרַדְתָּ מִן־הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל־אֹהֶרֶן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו

פָּמַחַת מִן טוֹרָא וְאַחַבְנֵשׁ עִמָּא עַל אֹהֶרֶן וְאָמְרוּ לָהּ קוּם עִבְר

רש"י

לקטו בהיר

(א) פ"י הגם שאמרנו שפ"י תיבת נשש אימור, אעפ"כ מדאמרה הכתוב בלשון זה, הרי אומר דרשוני אל תקרי בושש אלא בלו שש המדובר, מכאן שאמר להם שיבא בושש שעות דהיינו קודם חלות היום (גמר'), ובלא זה בהכרח שאמר להם זמן מוגבל ביום, שאל"כ היאך ראו שאיחר הלא עוד היום גדול, ועד שנשלם כל היום אין כאן אימור (בד"א): (ב) אין הפ"י שיתחיל החשבון מבין השמשות, ויום ז' בסיון לא יהיה נחשב כלל, שא"כ כלים המ' יום בליל י"ח בתמוז והוא בא ב"י", אלא הפ"י שיום ז' בסיון לא נחשב רק לחצי יום שהרי אין לילו עמו, ובבקר של ח' סיון נשלם יום אחד, ומדש סיון מלא א"כ א' בתמוז בבקר נשלם כ"ד יום ובי"ז בתמוז נשלם עוד י"ו יום סך הכל מ' יום, ואז בא משה, אבל השטן חשב להם חצי יום של ז' סיון ליום אחד ואמר שצריך לבא ב"י בתמוז שכבר אנו בתוך יום הארבעים, ובה לא קשה עוד קשיית המוס' בשבת (ג"א), וכן הוא ברש"י יומא ד': (ג) הכרחו מלקמן מתיבת "זה" שהראה להם באצבע מאחר שלא האמונה: (ד) פ"י גם הם ידעו שזמן ביאתו ב"י והמעשה שנקבלו על אהרן היה ב"י או באמת היה

א(ה) כי בישש משה. כתרנומו לשון איחור, וכן (שפי' ה' כ"ח) בשש רכבו, ויחילו עד בוש (שס ג' כ"ה), כי כשעלה משה להר אמר להם לסוף ארבעים יום אני בא בתוך ו' שעות"א כסבורים הם שאותו יום שעלה מן המנין הוא והוא אמר להם שלימים ארבעים יום וליליו* עמו"ו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי בז' בסיון עלה נמלא יום ארבעים בשבעה עשר בתמוז, בט"ז בא השטן וערבז את העולם והראה דמות חשך ואפלה וערצוביא לומר ודאי מת משה לכך בא ערצוביא לעולם אמר להם מת משה"ו שכבר באו שש שעות ולא בא וכו' כדאיתא במסכת שבת (פ"ט), ואי אפשר לומר שלא עשו אלא ביום המעונן בין קודם חלות בין לאחר חלות"ו, שהרי לא ירד משה עד יום שנינו ונסחאות * ולילי.

אור החיים

יתברך דמות אלצב כנגד הלוח כשיעור שטח אצרי האותיות כדי שלא יהיה חרות אלא את אשר ילייר כנגדו ולמד עונם תוקף אורו יתברך לא היה אור של הלוחות יכול עמוד בכל המקום אשר יכווין כנגדו אלצב חלבים והיה נאכל או מתלמס ללדין והיה נשאר כל אשר ילטייר כנגדו חלול ולזה נכתבו משני עבריהם, והוא אומר (ל"ב ע"ז) חרות על הלוחות ולא אמר חרות בלוחות שיהיה נשמע שעשה החרות בלוחות"י" אלא על, פירוש שיהיה מניח אלצבו ב"ה על הלוחות"י" צדמיון לורת האות ובזה נחרתו האותיות של עשרת הדברים:

הלוחות נחצבו מתחת כסא כבודו יתברך, ואולי כי זה הוא שרמו באומרו מעשה חלבים פירוש מעשה הוא הכסא והבן, וכבר נתפרש כי יש בחינות רבות אורות הקדושה בסוד (קהלת ה') כי גבה מעל גבוה וגו' וגבהים ולא ולמד ממעשה הנפלא שהובא בספר הזוהר הקדוש (ח"ב כ"ח). כשעלה משה למרום ופגע במלאך סנד"ל וכו' ואחר כך במלאך מט"ט והיה ירא מלאך מאשו של מה שלמעלה ממנו פן ישרפכו וכן וכו'. והנה אמר הכתוב (דברים ד') כי ה' חלביך אש חלבה הוא כי אשו הקדושה היא אוכלת כל אש זולתה, והודיע הכתוב אופן כתיבת הלוחות במה נכתבו ואמר כתובים באצבע חלבים פירוש כי היה ה' מלייר לורת האות באצבעו כביכול פירוש בחינת אור אחד מאורו

אור בהיר

רוחני נחצבים ממקום רוחני, ב' שמדרגת קדושת אלצב חלקים הוא למעלה יותר ממדרגת אש הלוחות, והקדמה הג' כשנתקרב אש רוחני של מדרגה גדולה אל אש רוחני של מדרגה קטנה ממנו, הוא מושכו אליו וכולעו ושורפו, ונכלל בתוכו כעין מאנגע"ט. קי"ב כמו שעושה חורש אבן שהכה במקבת בלות ממש, לא כן הוא. קי"ג למעלה ממנו, ולא בתוכו. קי"ד ובי היאך אפשר לראות

גמה
ותא
דיי:
לשה
משכן
היה
היה
לרין
אתו.
דבר
צורה
תחת:
:
הנבחר
ל לשון
עמו
כי ב'
על
רמזים
ובזה
פי זה
תו וגו'
:
על
קי"ב כי
הקודם
אם כן
הטבלה
היה אש

קום | עֲשֵׂה־לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ
 לְפָנֵינוּ כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר
 הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה

לָנָא דַחֲלָן דִּיהֲכוּן קְדַמְנָא אֲרִי
 דִּין מֹשֶׁה נִבְרָא דִי אֶסְקֵנָא
 מֵאֶרְעָא דְמִצְרַיִם לֹא יָדַעְנָא מַה

הַיְהוּה לָהּ: ב וַאֲמַר י
 פְּרִיקוּ קְדָשִׁי דְדַהֲבָא
 נִשְׂיֻכוּן בְּנִיכוּן וּבְנִתֵי
 קֹותֵי: ג וַאֲתִפְרִיקוּ כִּן
 קְדָשִׁי דְדַהֲבָא דִי

לקט בהיר

רש"י

זמן ביאתו ב"י, אלא שמשנה בא בסוף שש שעות והס חשבו שכבר הוא ח' שעות וכדומה, זה לא יתכן, שהכחוש אומר בפירוש שמשנה לא בא בצוותא יום, הרי שטעותם היתה יום שלם לא רק שעות: (ה) מלשון תאוה, והגם שתיבת אלהים הוא לשון רבים בכל מקום, ואין לדרוש ממנו, וחז"ל בסנהדר' דרשו זאת מפסוק ד' אלה אלהיך ישראל אשר העלוך בוא"ו ולא אמרו אשר העלך, ותיבת אלהיך ודאי שהוא לשון יחיד, ורש"י מקדים ומציא הדרוש כאן, משום שהתאוה כתוב כאן ולא שם, ואין קפידא מהיכן הוא ההכרח, העיקר שנשמע שמה שאמרו כאן לשון רבים הוא משום שאוו הרבה: (ו) דרשו זאת שתיבת "זה" המיותר והמראה באצבע על אחיה דבר, ובגמ' הראה להם דמות מטמו, וכן הוא הגירסא בדפוס הראשון של רש"י דמות מטה, הכוונה שאפילו מטמו לא היה שם רק דמות, גם לומר שמת הוא באשר נושאים אותו במטה, אבל עיקר הכוונה להראות דמות משה: (ז) הוסיף זאת, שכלל זה מה זה נתינת טעם שזריכים לאלוהות בעבור שמשנה הוסיף, אלא ודאי לומר שזריכים לאמנעי ולמנהיג לפניהם בארץ, והראיה מיציאת מצרים (רא"ם), עוד יש להעמיס בדברי רש"י אלו, שהכתוב נתן טעם למה תבעו אלהים, לפי שמשנה המנהיג שהיה בן אדם לא ידענו מה היה לו, לזה אין אנו רואים עוד באדם אמנעי אלא יהיה בו כח אלוה שאל ימית לעולם וגוהיה בטוחים בו (ד"ד), ועיין ברמב"ן ובאזהרה"ק ושאר מפרשים

המחרת שנאמר (י) וישכימו ממחרת ויעלו עולות: **אשר ילכו לפנינו.** אלוהות הרבה איוו"ה להם (סנה' ס"ג): **כי זה משה האיש.** כמין דמות משה* (ו) הראה להם השטן שנושאים אותו באוויר רקיע השמים (תנח" - שבת פ"ט): **אשר העלנו מארץ מצרים.** והיה מורה לנו דרך" אשר נעלה בה, (לא ידענו מה היה לו) עתה זריכים אנו* לאלוהות אשר שינוי נוסחאות * מטה * הם

1
 ילכו לפנינו*: (ב) **בו** (בבב"ה) הנשים והילדים כתעב הדבר ובתוך כך ופרקו מעל* עלמון (פד) מוגזרת פֶּרַק לִיחִיד (ג) **ויתפרקו.** לשון מאזיניהם נמלאו הו דוֹשְׁקֵרִי"ר בלע"ז: **את** שינוי נוסחאות * לפניהם * על תכש בניקוד זה יכול להיות פועל הפ"א בקמץ, גם בלוי ליה כפרו אלא שהר"ש אינו מנ ונעשה ממנו פֶּרַק, וכן הו ויפרקו שיהיה פירושו שנט מנומי, שתיבת "את" פירו עגמם אלא בפקודת גדולי תיב

אור החיים

ואפילה וכו' ודמות מטמו של משה שמת, לזה אמר וירא העם עניינים הנזכרים והלדיקו הענין מטעם כי בא שש שהוא זמן שהגביל להם, וחולת זה לא היו עושים חשבון מדברי השטן הרמאי: **ויקדלו** העם על אהרן. צריך לדעת טעם אומרם על אהרן, ואם לדבר אליו היה לו לומר ויקבל העם ויאמרו אל אהרן, אולי יכוין לומר כי נקהלו עליו להורגו ויאמרו קום וגו' ואם לאו וגו', ורז"ל אמרו (סנהדרין ז') שהרגו לחור וזה לך האות לדברינו, וטעם שלא נרמז בתורה הריגת חור כדי שלא ישאר רשמו ניכר בתורה לדורות עולם וה' חס על כבוד עם בני ישראל ולא נכתב מעשה העגל אלא לטעם שאם חטא לצור אומרים להם כלך אלל לצור שנתקבלה תשובתם על חטאם כאמור שם (ע"ז ה'). ואולי כי רמזה התורה הריגת חור

ממה שאמר הכתוב (לעיל כ"ד י"ד) והנה אהרן וחור עמכם ולא הזכירו בפסוק זה עם אהרן הרי זה מגיד כי ערוף טורף, ומפורש הדבר בדברי קבלה דכתיב (ירמי' ב') גם כנפיק נמלאו דם נפשות וגו' כאמור בזיקרא רבה (פ"י), ונראה לתת טעם למה שהרגוהו, ואולי כי כשלא רצה לעשות מעשיו מוכיחות כי חפץ להיות הוא אמנעי כמשה, ועיין בפסוק שאחר זה, לכן הרגוהו שלא ראו שיהיה אמנעי אדם לפי שיש בו בחינת הרלון הטבעי וכחותיו נמשכים בארלויות והבן: **אשר ילכו לפנינו.** דקדק לומר לפנינו* פירוש ללד כי ה' המוליא אותם מארץ מצרים הוא נעלם וגובה מאד ויקר להם מקרה רע באין משגיח עליהם לזה יעשו כח מנחות לצא השמים שיהיה למטה לפניהם ולעולם לא מרדו בסובה

ראשונה אלא שרצו באו ה' על איסור האמנעי ולזה אמרו כי זה משו טענת טעות ערופה צ האיש אשר העלנו וגו' אמנעי שלא הוסיאנו ה מעתה כי יש לזכר באו על דרך אומרם (ז' א') ודברים אלו טעות גדו בפרשת

אור בהיר

ההעדר. קטז) ולא אמרו אשר יוליכנו או ילמדנו.

קטז) שכאורה מה טעם זה

הוה קהו: ב ואמר קהון אהרן
פרקו קדשי דדקבא די באודני
נשיכון בניכון ובנתיכון ואיתו
קותי: ג ואתפרקו כל עמא ית
קדשי דדקבא די באודניהון

היה לו: ב ויאמר אליהם אהרן פרקו
נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם
ובנתיכם והביאו אלי: ג ויתפרקו כל
העם את נזמי הזהב אשר באזניהם

רש"י

לקט בדור

ולכו לפנינו*: (ב) באזני נשיכם. אמר אהרן
בלבו^(א) הנשים והילדים חסים בתכשיטיהן* שמא
נתעכב הדבר וצתוך כך יבא משה, והס לא המחיתו
ופרקו מעל* עלמן (פדר"א מ"ה): פרקו. לשון לוויי^(ג)
מגזרת פֶּרַק ליחיד כמו ברכו מגזרת פֶּרַק:
(א) ויתפרקו. לשון פריקת משא, כשנעלו
מאזניהם נמלאו הם מפורקים^(ד) ממוניהם,
דישקריי"ר בלע"ז: את נזמי. כמו מומני, כמו (ש)
שנינו נוסחאות * לפניהם. * על תכשיטיהון. * שכל - משל

שהאריכו לבאר שלא חלוהות ממש תצבו אלא שותף ואמנעי
בזרות גשמי רח"ל והוא ע"ז ממש, וכנראה שגם דעת רבינו
קן: ח) ההכרח פשוט, למה דוקא נוס ולמה נשיכם בניכם
ובנותיכם מה נפ"מ חיזה והב הוא, וראינו שהס לא כן עשו
שנאמר אשר באזניהם פי' באזני עלמם (בא"י), ושם
בפדר"א שהנשים לא רצו ליתן מחמת נדקותן, והוא קבלת
רו"ל, ורש"י אמר סתם לא המחיתו ולא אמר למה לא
המחיתו שאינו מוכרח ע"פ פשוטו (צל"ד): ט) צהכרח
לומר כן לפי הענין שהארן לזה להס לפרוק, אבל חיצה זו
בניקוד זה יכול להיות פועל עובר לרבים, שאם בא לספר שהס
הפ"א בקמץ, גם בצווי ליחיד אומר פֶּרַק, לפי שחיצה זו מצנין הכבד וראוי להיות הרי"ש בדגוש כמו דָּבַר דָּבַר או כָּפַר
כָּפַר אלא שהרי"ש אינו מקבל דגוש לזה נעשה מן הפת"ח קמ"ך, שבמקום לומר פרקו נלרף הדגוש שהיה ראוי לבא ברי"ש
ונעשה ממנו פֶּרַק, וכן הוא בחיצה פֶּרַךְ פֶּרְכוּ ובכל חיצה שאות שני מן היסוד הוא רי"ש (ג"א): י) שלא אמר ופרקו או
ויפרקו שהיה פירושו שנעלו, וחסר זה מן הכתוב, אלא סיפר שנמלאו מפורקים, ולהמשך זה הוצרכנו לפרש "את" נומי
מומני, שחיצה "את" פירושו כאן מן, ומביא ראיה שמצינו כן (ג"א), ואמר הכתוב בלשון זה, שלא פרקו כל העם צרצון
עלמם אלא בפקודת גדוליהם, וכאילו לא הם נעלו אלא נמלאו גטולים (רד"ק). ודקדק רבינו לומר פריקת "משא" שפי'
חיצה פריקה ענין הפרשה צכה ובהתאמתות ואמרה אהרן כדי להתעכב:

אור החיים

ב. ויאמר. פירוש אליהם הוא שאמר כן
ולצבו לא כן יחשוב:
פרקו. פירוש אתם ולא הם, נזמי הזהב ולא
זהב אחר, אשר באזני אס ישנס ולא
מונחים בארגז ולא שילצשו מחדש ואס לא דבר זה
מעכב, גם אמר נשיכם בניכם ובנותיכם שלא להניח
זהב על כולם ובאמנעות כל זה יתעכבו זמן מה, גם
אמר והביאו פירוש ולא תשלחו על ידי שליח, אלא
ולא לזולתי ולא על ידכם, וטעמו שדבר הנעשה על
ידי רבים אין צו עיכוב ועל ידי יחיד יתעכב קלת

ראשונה אלא שרצו באמנעי, ואולי שחצבו שלא נזה
ה' על היסור האמנעי אלא כל עוד שיהיה משה,
ולזה אמרו כי זה משה האיש וגו'^(א), ואפשר כי
טענה טעות טרופה צפיהם באומרם כי זה משה
האיש אשר העלנו וגו' פירוש הרי לך ראיה כי לריך
אמנעי שלא הוציאו ה' בלא אמנעות שליח אמור
מענה כי יש לורך באמנעי, ומה שקראוהו אלהים
על דרך אומרו (ז' א') ראה נתתיך אלהים לפרעה,
ודברים אלו טעות גדולה הם, ועיין מה שפירשהי
בפרשת יתרו (כ' ד):

אור בדור

קטז) שלכאורה מה טעם זה עושה לשאול אלוה באשר משה איננו, וכי משה אלהים היה. קיז) חיצה אליהם מיותר. קיח) ומה נפקא מינה בדברים אלו, יאמר בפשיעות הבו אלי זהב.

גא ארי
אסקנא
גא מה

עולות:
להס
משה*
רקיע
מארץ
כה, (לא)
ית אשר

דרשו
הראשון
טה, אבל
הוציאם,
ברי רש"י
י"ים עוד
מפרשים

ה אהרן
בין הרי
בדברי
לאו דס
זה לתת
לעשות
כמשה,
לא רצו
הרצון
קן:
פירוש
מצרים
דע באין
השמים
בסיבה

חג ליהוה מחר: וישכמו ממחרת ויעלו עלת וישו שלמים וישב העם

ואקרימו ביוםא דבתרוהו ואסיקו עלון וקריבו נבסין ואסחר עמא קמיכר וקמשי

לקט בהיר

רש"י

לו, שהלא כבר עשה מזוקשקס ורלווס ועשה מה שזיכלתו ומה עוד יעשה, אבל כאשר ראה נסי נסים לא היה לו לילך לצימו שרץ לתקן מה שקלקל, לזה ויבן מזבח, ואמר דוקא למחר, כי מן הסתם ידע חשבון של משה שלא יבא עד למחר צבקר וחשב שעד שיחמילו צבזודה יבא משה, אבל השטן זרוס והשכימס קודם (מ"ל): (ט) מאחר שלא אמר הכתוב מה ראה אהרן דרשו חז"ל שכוונת הכתוב לתרץ כל מה שיקשה לנו על מעשה אהרן מתחלה ועד סוף, והס במספר ג', (ח) הלא מחוייב היה למחות ומה ראה שלא מיחה, והחירון הבין שיהרגוהו, וזוה לא הועיל כלום, ואדרבה, (ז) ומה ראה שעשה צעמו, הלא עבר על לא תעשה לך פסל וגם לפני עור, וסכנת נפשות אין עוד, כי מאן יימר לן שהוא אומן ויכול לעשות, ומשני אדרבה מסר נפשו לחטוא כדי לזכות את ישראל, (ג) ומה ראה לזנות מזבח צעמו, ומתוך שגם זאת עשה כדי להזיל אותם, והגה הכרח לתרץ קושיא הא' מנא חז"ל בכתוב שמיצב, "לפניו" מיותר הוא ואין לו שחר שהיל"ל ויבן לו או ויבן לכבודו מזבח, ודאי שפירושו שהבין ממה שלפניו זנות, ושחוט סכנה הוא להוכיחם, ואחר שידענו זאת שכוונת אהרן לא היה לרעה חו"ש ידענו ז' תירוטים האחרים מסבא (מ"ל): (ב) שם הוי"ה זה שאמר הכתוב לא יוכל להאמר בלתי לה' לבדו (לא כן שאר השמות כגון אלהי או אדני), וזוה העיד הכתוב שכוונתו לשמים, וגם שקר לא היה צפוי (הגם שמתר וחייב יש באופן זה) כי בטוח היה וכו', ולא יקשה לך היאך היה העם מתרצה בזה ולא סקלוהו, כי כבר אמרנו שגם העם לא חשבו חתיכת זהב לאלהים ממש, אלא חשבו שיש בו רוח אלהים חו"ש ושותף ואמנעי בין האלקי האמיתי וביניהם, לזה לא היה סתירה לדעתם מה שאמר אהרן חג לה' (אודה"ח):

היום, שמא יבא משה קודם שיצדוהו וזה פשוט, ומדרשו בויקרא רצה (פ"י ג') דברים הרבה ראה אהרן^(ט), ראה חור בן אחותו שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן מזבח לפניו, ויבן (לשון צינה) מזבח לפניו, ועוד ראה ואמר מועצ שיתלה צי החסרון ולא בהם, ועוד ראה ואמר אם הם צויים את* המזבח זה מציא לרור וזה מציא אבן וגמלאת מלכתן עשוי* צבת אחת, מתוך שאני צונה אותו ומתעלל* במלכתו בין כך ובין כך משה צא: חג לה'. בלבו היה לשמים^(ט), צעוח היה שיבא משה ויעבדו את המוקד (ויקרא סג): (ו) וישכמו. השטן שינוי ונסחאות * אותו * עשית - נעשית * ואני מתעצל

אור החיים

למקום^(קכ), ולדברי הזוכר (ח"צ קל"ג). יכוין גם כן על נכון כי עשה לבל יפליא חוץ^(קכ) והיה לו המזבח למאסר ככל מחוייבי מיתה, ואמר חג לה' מחר נתכוין לדחות השעה וכוונתו ומחשבתו בדבריו היתה לאלהי ישראל אמת כי שם זה הוא שם המיוחד^(קכ), וישראל גם כן למה שפירשתי כי לא נעקרה מחשבתם ואמונתם מה' אמת ואליו יכוונו אלא שרצו לקחת חלק ממנו שיהיה לפניהם אין דבר נגדיות לדעתם בדברי אהרן^(קכ):

ו. וישכמו ממחרת וגו'. קשה למה לא עשה ה' צ"ה הרגשה צשעת מעשה העגל תכף ומיד לומר למשה רד כי שחת עמך עד אחר שעבר יום המעשה ולמחרת אחר שהעלו עולות ושלמים, ועוד שאם היה מקפיד על הדבר תכף ומיד לומר למשה רד וגו' לא היו צאים לידי זביחה לאלהים אחרים, ואין לומר שקודם אמר אליו אלא שמשה נתעכב להשיב חרון אף, שהרי בדברי ה' נאמר וישתחוו לו ויזבחו לו הא למדת שדבריו

אור בהיר

מעיקר המאמר, ובה לומר שלכבודו חם ושלום עשה המזבח. קבד) פירוש להקב"ה. קבד) פירוש כשיראה השטן את המזבח בניו בקדושה ירחע אחר מחמת יראת הכבוד, ואם כן נכון הוא חיצת לפניו, שהיתה כמו גדר לפניו. ותיבת "יפליא" פ"י יגביר ויעשה פלאות. קבז) פירוש כי שם אלקים או שם אל"ף דל"ת יאמר גם על חוץ ממנו, כגון אלהים אחרים וכגון אדוני הארץ, מה שאין כן שם הוי"ה הוא מיוחד לו לבדו. קבז) על כן הסכימו גם הם, הגם שידעו ששם זה מיוחד הוא, וכוונת אהרן בלתי לה'

וקמו קתקא: ז ומלי' זרזס כדי שיחטאו^(כ). גלוי עריות כמו שני ושפיכות דמים כמו הנערים וישחקו^(כ) לכ (ז) וידבר. לשון קושי ר' יהודה אמר רב יודעי למשפחותיו פירשו ז"ל ע היינו הך: (בד) לא צל לאמר פירושו הקב"ה די

היו אחר שזבחו למחו (ע"ז ד'): לא היו ישו אלא שאם חטא לבנו ללימוד זה גם אם ל שאמרו אלה אלהיך והגם שאמרנו קלח ולהאומרים ערב רב ושחקו כולם, ובהכר הסכימו שאם היו ו הורגים את האומן מתחייבים מדין עו שקדם ואמר ה' למ ואחר הארבעים יתן פ"ט. צפסוק כי צג הגבול של מ"ק) הא ישב מ' אשר על כן הכר קודם המ' יוס הכר, ואומרו רד א שהרגיש ה' צמעשה אהרן עם כל זה דצ לעולם, ואם תאמר

לבדו. קבד) ואם כן לך שהיה צרחה על מה

וְקָמוּ חֹתְמָא: ז ומִלִּי יי עם מִשָּׁה לְאָכַל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֲקֵי: פ ז וַיִּדְבֵּר

רש"י

לקט בהיר

זרזם כדי שיחטאו^(א): לְצַחֲקֵי. יש צמשמע הזה^(ב) גלוי עריות כמו שנאמר (ברא' ל"ג י"ג) לְאָכַל זֵי וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ לְצַחֲקֵי דמיס כמו שנאמר (ברא' ל"ג י"ד) וַיִּקְמוּ נַח הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחַקוּ^(ג) לפנינו, אף כֵּן נִהְרַג חוֹר (הגה): (ז) וַיִּדְבֵּר. לשון קושי הוא^(ד), כמו (ברא' מ"ב ז) וַיִּדְבֵּר ר' יהודה אמר רב יודעים היו ישראל בע"ז שאין בה ממש ולא עבדו ע"ז אלא להחיר להם עריות, גם צפ' בהעלותך זוכה למשפוחתיו פירשו ז"ל על עסקי משפוחת (נח"י), אבל שפרכת דמיס שאינו ידוע לריך ראה שהיה שם: (בג) שחוק ושחוק היינו הך: (כד) לא בכל מקום תיבת וידבר לשון קושי, כי מן הסתם כשנאמר דיבור ואמירה אלה כגון וידבר ה' אל משה לאמר פירושו הקצ"ה דיבר עם משה בכלל שגלה אליו ודיבר עמו ואמר אליו כה וכה, אבל כשאין אחריו אמירה אין לו

אור החיים

היו אחר שזבחו למחרת המעשה, והגם שאמרו ז"ל (ע"ז ד'): לא היו ישראל ראויים לאותו מעשה וכו' אלא שאם חטא לזכור וכו'^(א) אף על פי כן ישנו ללימוד זה גם אם לא היו זוכים שבדיבור ראשון שאמרו אלה אלהיך הרי קבלה עליהם לאלוה, והגם שאמרו קלת מהם אמרו כן ולא כולם ולהאומרים ערב רב הם אמרו, על כל פנים שמעו ושחקו כולם, ובהכרח לומר שהמועטים הוא שלא הסכימו שאם היו המרוצים היו עומדים עליהם והורגים את האומרים כן ואם כן הרי המרוצין מתחייבים מדין ערב^(ב), ונראה לומר כי ללד שקדם ואמר ה' למשה כי שם יש צ' ארבעים יום ואחר הארבעים יתן לו הלוואת כמאמר ז"ל (שבת פ"ע.) צפסוק כי בשש משה שצאו שש שעות ציום הגבול של מ'ק' הא למדת כי נאמר לו מה' ששם יש מ' אשר על כן לא אמר לו ה' למשה לרדת מן ההר קודם המ' יום עד סופס ואז אמר אליו לך מן ההר, ואומרו רד אפרשנו במקומו, וכפי זה הגם שהרגיש ה' צמעשה ישראל הרע מעת הקבלם על אהרן עם כל זה דבר אלהינו שאמר מ' יום יקום לעולם, ואם תאמר למה לא חשב ה' מחשבות לכל

אור בהיר

לדור. (קב"ח) ואם כן נוכל לומר שצמכוון לא עשה הקצ"ה הרגש, כדי שיהיה להם על מה לשב צמשובה, זה אינו. (קב"ח) הרי לך שהיה צרחה על מה לשב מיד בשעה ראשונה. (קל) הרי שאמר להם לישראל קודם שעלה שיהיה שם מ' יום. (קל"א) פירוש כמה מדריגות גדולה התורה הק' מכל העולם.

תרוהי
נקסין
משתי
ששטו,
ראה
ויכחם
זינה
זה צי
זונים
מנלחת
אותו
א: חג
משה
השטן
עשה
יבן לו
אהרן
בלמי
מותר
עם לא
זה לא
עשה
יעשה
עד
העלו
הדבר
לידי
אליו
דברי
צביו
המזבח
יעשה
אין כן
לה

בַּמַּחֲנֶה: יי וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת
 גְבוּרָה וַאִין קוֹל עֲנוֹת חַלוּשָׁה קוֹל
 עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמַע: אִישׁ וַיְהִי בְּאִשֶׁר קָרַב →
 אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֶגְלָה וּמַחֲלַת
 וַיִּתְרַאֲף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ כְּתוֹב מִיָּדוֹ קָרִי
 מִיָּדוֹ אֶת־הַלֶּחֶת וַיִּשְׁבֵּר אֶתֶּם תַּחַת

במשריתא: יי ואמר קא קר גברין
 דנצחין בקרבא ואף קא קר
 חלשין דמתגבין קר דמחבין
 אנא שמע: יי ויהוה כד קריב
 למשריתא וחזא ית עגלא וחגבין
 ותקוף רונזא דמשה ורמא
 מידוהי ית לחתא ותבר יתהון

לקט בדור

רש"י

מג) פי' לעקה, לפי שחיבה זו משתנה לפירושים שונים לפי
 הענין, פעם פירושו לעקה והרמת קול כמו וענית ואמרת
 (דבר' כ"ו ה'), ופעם הוא לשון משובה, ולפעמים פירושו
 התחלה כמו (איוב ג' א') ויען איוב, ולפעמים מלשון עיניו
 ולער כמו (ישעי' נ"ח ה') יום ענות אדם נפשו, ודברי משה
 נאמרים בדרך מליצה עז"ה: אתה אומר קול מלחמה, א"כ
 היוצא מדצריך שהוא קול ענות, כן הוא כדצריך שהוא קול
 ענות, אבל לא כמו שאתה סובר שהוא מגזירת לעקה והרמת
 קול, אלא מגזירת עיניו ולער, וב' גזירות אלו משונים הם
 בנקודתם, שאם הוא מגזירת לעקה הוא בנין קל ועומד ואינו

ולוחקים* (וי"ב ט'): (יח) אין קול ענות גבורה. אין
 קול הזה נראה קול עניית^מ גבורים הלועקים נלחון,
 ולא קול חלשים^מ שלועקים ווי או ניסב (וי"ב ט'): קול
 ענות. קול חרופין וגדופין (תנ"ח י"ד) המענים את נפש
 שומען כשנאמרים לו: (יע) וישלך מידו וגו'. אמר
 מה פסח שהוא אחד מן המלות אמרה תורה (וי"ב מ"ג)
 כל זן נכר^מ לא יאכל זו, החורה כולה כאן וכל
 ישראל משומדים* ואתנה^מ להם (תנ"ח - שבה פ"א):
 תחת הדר. לרגלי הכר^מ:

שינוי נוסחאות • וצונקים • מומרים.

יוצא לאחרים אלא הוא בעצמו לועק, ואין דגוש בנין והעין נקוד כחט"ף פת"ת, משא"כ עיניו הוא בנין כבד יוצא שהוא
 מענה ומזער את אחרים, הנו"ן דגושה והעין נקוד כפת"ח: (מד) לפי שיהושע אמר קול מלחמה א"כ הוא חד מן שמים
 או קול נלחון או קול כאב ולער המוכים, לזה אמר משה לא זה ולא זה, ולא שהיה רגונו להגיד לו האמת, אלא כמי שמתחנח
 מלבו והוציא מחשבתו בקול ומדבר לעצמו ואומר אני יודע מהות הקול מהו, ולא מפני שניכר מהותה ואני מבין יותר ממך,
 אלא בעבור שהוגד לי, וזה שהוסף רש"י לומר כשנאמרים לו פי' כשנגלה לו ויודע מהות הקול אז מענין את נפשו
 (ד"ד): (מה) כל מי שנמנכו מעשיו לאציו שבשמים, ולא דוקא נכרי מאומה אחרת (זבחים כ"ב:): (מו) פי' לקבלם
 מחדש אם עדיין לא קבלוה אינם ראויים מק"ו, אבל מה שקבלו כבר מותרים ללמוד ואדרבה חיוב יש, וכמו מומר שאסר
 לאכול קרבן פסח אבל מחוייב ללמוד הלכותיה, והמאור שבה יחזירנו למוטב (ג"א): (מז) שלא חפר גומא תחת ההר ממש
 והשליכם שם, אלא כמו ויחיצו בתחתית ההר שפירושו בתחלת עליית ההר שנקרא רגלו (רא"ם):

אור החיים

מהם האותיות כמאמרם ז"ל (שמו"ר מ"ו), וזה
 גרם לנו כל מה שטעמו אבותינו גם אגחנו מכוסות
 המרים המיחה עלמה ומר ממות^מ, כי אם היו
 הלוחות הראשונים פסקה לרה מן העולם וחירות
 אפילו ממלאך המות (שם מ"א), והן עתה פסקה
 טובה, ולזה יאות קרות ויהי, ויכוין גם כן על לערו
 של אותו דיק משה רבינו עליו השלום שנלעטר

כסיל חוגת אמו (משלי י'), אחר שכתבתי זה מלאתי
 מאמר הזוהר (ח"ב קל"ה). וזה לשונו מהו ברעה
 וגו' דהבוא קלא דסטרף אחרת הוא ויהושע
 אסתכל דהבוא קלא דהוא דסטרף דרעה מיד
 ויאמר אל משה עד כאן, והוא ככל הכתוב לחיים:
 יי. וידהי. אמרו ז"ל (מגילה י'): לשון לער יכוין
 על מאורע רע שאירע בלוחות שפרחו

אור בדור

שומע. קעו) פירוש גם לרות שהם יותר מר ממות.

בדא
 הוא
 שמע
 ובבן
 רבא
 הים
 אחר
 אכה
 ע"ה:
 לשון
 ע"ה.
 תמים
 ש' ו'
 זין זה
 הוא
 קול
 תמיד
 קול
 קול
 אלא
 שלא
 יחליש
 זרה
 סמוך
 ל"ב
 ית של
 (עק"ה)
 קול זה
 יד ובן
 מועט
 ית אה

הָהָרִי: כ וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֶל אֲשֶׁר עָשָׂו בְּשִׁפְלוֹי טוֹרָא: כ וַיִּסִּיב יַת עֲנָפָא

אור החיים

הרצה על מה שראה, ויכוין גם כן על ישראל שנמלאו כבושת גנב כי ימלא כבושה גדולה כאשר קרב משה אל המחנה, ויכוין גם כן על צחינת הקליפה שקרב לה הווי להומה ולאזדה דומס ורוחניות רע שבה שאליו נאמר אלה אלהיך סר אליו מר המות, כן יאזדו אויבי ה':

כאשר קרב וגו' (פ"ט) אולי שישיענו הכחוז שנזדמן ראות העגל לפני משה קודם שיכנס למחנה, והטעם כדי שלא יכנסו הלווחות כתוצים למחנה שיש בו עבודה זרה, וזה הוא שיעור הכחוז ויהי כאשר קרב וגו' (פ"ט) תכף ומיד וירא את העגל מזומן לפניו:

76

וירא את העגל ומחולות. (פ"ט) אולי כי באמלעות הזדמנות משה פרחו לה צחינת הטומאה שהיתה מדברת בו ואומרת אלה אלהיך ישראל, גם רוח הטומאה שפעלה לורחו מצלי לורף ואומן תכף ילא בולעו של עגל מיראת משה, כי הקליפה תכיר אדונה ותפחד ותרתע, ולזה אמר וירא את העגל ומחלת, מקיש עגל למחולות מה מחולות דומס גם עגל דומס, כי עברה ממנו רוח המטעה. או יאמר בדקדוק אומרו את העגל שלא היה צריך לומר אלא וירא העגל, אלא נחמין לומר שראה העגל ורוח הטומאה שבו כי הצדיקים יכירו צחינת הרע (פ"ט) ומכל שכן אדם כמשה ע"ה שעלה ודרך על צמותי כל הרוחות בעלותו אל האלהים, ורבותינו ז"ל אמרו (תיקונים קמ"ב) ששאל משה לעגל מי עשאו, והשיב כי ערצ רב עשאוהו יעש"ד, וכדבר פשוט כי לא ידבר הדומס, ותמלא שבמחולות לא אמר את (פ"ט) כי לא היה זהם רוח הטומאה המלפנפת כמו שהיה בעגל כמאמר רבותינו ז"ל הנזכר. או יראה להודיע

אור בהיר

קע"ז דברים מיותרים, שדי לומר ויהי כאשר ראה משה וגו'. קע"ח) ולא נכנס. קע"ט) המחבר ז"ל אינו מפרש חיצת מחולות כמו האונקלוס חניגין, אלא מלשון כלי זמר, על כן קשה לו ואם ראה הכלי זמר מה יש, ולמה לספר זאת. קפ) הגם שהיא רוחנית. קפא) ולזה אמר הכחוז מחולות, כדי להעיר ולהכיר החילוק, שכן אמר את, וכאן לא אמר. קפב) פירוש שנזד שהשכר והמועיל יהיה יותר מההפסד. קפג) באופן שזוני. כלומר, שצורים. קפד) פירוש טובה גדולה היא לנו שיכול מלאך המות לשלוט בנו, כדי להפריד הוזהמא שנזדק בנו. קפה) דוקא ממחילה, שזה הכל מודים שהקב"ה הסכים על ידו ואמר יישר

די עברו ואוקדו רהוה דקיק וזרא ואשקו ית בני י"ו משה לאהרן מא הדין ארי איתותו

(פ) ויזר. לשון נפו נוכח גפרית, וכן מ שזרין זה דגן וקט נתכוון לבדקן כסוג שם, אם יש עדים וי המדחת שהן מרובין שנאמר (ל"ה) ויגוף התראה צהדרוקן (תנח" - יומא ס"ו): (ל)

המשקל, אבל מי שהיה

שאי יטעה הטועה ולא נד החמור, ל המעשה אפילו חו אומרו (ירמי' ב') (ישעי' ס"ד) כי הו כי אחיזת הרע הו הקדושה, והוא אוו ישראל, ודבר זה יב לשנא צחינת הרע הטוב צמה שהוא צחינת הרע שעשו העגל והיה מדבר לקח, כי לא צחינת לומר לשון לקיחה קפ עד עשות בו כטוב

כח. קפז) הגם שה שצביל אחיז טובה שעש יעבור. קפט) לא נ

אין דורשין פרק שני הניגה

משכני. כמשכני דעמי שכבר הכנתי כל הלוקח מה שכבר ראויה או אמרין נרצה לפיכך הביאנו המלך הדריו בסתרי היכלות: כל רבך לבר. הנה רבך בחוק שאלחך היה רבו כל ר"מ: ונפק לנביא ביום שובתא אתון ואמרין ליה זב וכו' שהוא מלשון פיתוחי חוסם כלומר מה העמקת בענין הוא: אמר ווי דמובדין וכו'. הכל על דאבדו ולא משתכחי דל"ל קרא הכי כן מפורש: מלאשיתו. בזכות שפשה בראשיתו בריחו עושר ועומד על קיומו: ומה היתה דורש טובין: ומה דרשת תורה אור עוד: בזמן שהוא טוב מלאשיתו.

ומה היתה דרש טובין. עוד מלי דרשת: בזמן שהיא טוב מלאשיתו. שכתולה היתה: משכניו לטובה ולכס שמים ולא כמעשה אבותיו וכן היה המעשה וכו': ועל דא מן כן חתת ליה. מהיכן היה גרס הדבר מעלמו שאל להרבה רעה: כאירסה של הכינה. כארס של נחש: הנה רבך בלוי. חולה: ואישיפיה. ויחפרין

משכני אחרין נרצה וגו' *רבי מאיר הוה יתיב דרש בבית מדרשא דטיבריה עבר אלישע רביה רכיב על סוסייא ביום שובתא אתון ואמרין ליה הא רבך לבר פסק ליה מן דרשה ונפק לנביא א"ל מה היתה דרש יומא דין א"ל יו"י ברך את אחרית וגו' א"ל ומה פתחת ביה א"ל יו"י וכו' את כל אשר לא יבדל ממשנה שכפל לו את כל ממונו אמר ווי דמובדין ולא משכחי עקיבה רבך לא הוה דרש כן אלא יו"י ברך את אחרית

הראשונה לטוב לשם שמים או יש לו אחרית טוב אבל לא בזולתו ומייתי ראיה מלאשע: מן דאכלון וסתון. לאחר שחללו וסתו התמילו אותן שיטבו צבית אחר לעצמם ולרבי: ומיין לאבד ככלי זכוכית ששכרו ולא אמרין כיון שפירש מן התורה טוב אין לו תקנה: ע"כ תמוס שבת. להרבות מחמתו אמר כן: מן הן. מכיין אתה יודע: מן מלבי דסוסיי. מן פרסות של הסוס שהייתו מונה אלפיים אמה: וכל דא. וכל זכ מאין בל לו שפעה כל כך שאלולי שפעה שם ספק בלבו לא היה נוטה מדרך האמת כאשר שהיה חסם גדול: לפניס ממונו. קודם לו: מאלותו הגון. מתקדבס כו"ס: והיה אותו הכות מפעפע בו. כארס של נחש ונפסק מונו והיה מתחלה לדרב עזירה: בלוי חולה. אל. ורע לבקרו ומלחו חולה. אל. ואם חוזר הוא בעת מלוי מן מקבלין אותו: אייך. הנה הוא שורף: כסס גולגולת. לקח טליתו ופרש על הקבר יודע שלא יחלו האסם בצבדיו כמעשה דהאי חסידא במסכת שבת: אמר ליני הלילה. כל זמן שרבי מאיר בעולם הזה לין צניגס: ואישיפיה. ונכסה האסם: וזמנין לך. בתמיה וזי שומעין לך להליל איס זר בזכותך מניגס אין תנין צרא מוכה אבא אבל לא ע"כ תלמוד לרב: מלילין תיק הספר ע"כ הספר. הואיל ותסמי קדושה הוא: אל ימי חוקן ליחומיו. הואיל והפליגו ברשעו: ראו מה העמיד. כלומר שהעמיד ר"מ שלמד תורה לכל ישראל א"כ על צדונו קאמר שהיו חכמים: פליאה

איוב מראשיתו בזכות מצות ומעשים טובים שהיה בידו מראשיתו א"ל ומה היתה דרשה תוכן א"ל טוב אחרית דבר מראשיתו דבר מראשיתו לאדם שהוליד בנים כנעוהו ונתנו ובזקנותו נתקיימו היו טוב אחרית דבר מראשיתו לאדם שילמד תורה כנעוהו ונשכחה ובזקנותו וקיימה היו טוב אחרית דבר מראשיתו אמר ווי דמובדין ולא משכחי עקיבה רבך לא הוה דרש כן אלא טוב אחרית דבר מראשיתו היה ביום שבא למוהליני קרא היה המעשה אבויא אבא מנדולי ירושלם ורושבין בבית אחד ולרבי אליעזר ולר' יהושע בבית אחד מן דאכלון וסתון שרון מטפחין ומקדקין א"ל ליעזר לר' יהושע עד דאינון עסיקין בדידון נעמוק אנן בדידן וישבו ונתעסקו בדברי תורה מן התורה לגביאיים ומן הנביאים לכתובים וירדה אש מן השמים והקיפה אותם אמר לך אבויא רבותי מה באהם שרוף את ביתי עלי אמרו לו הם ושלום אלא יושבין היינו וחזרין בדברי תורה מן התורה לגביאיים ומן הנביאים לכתובים והיו הדברים שמיחים כתיבתן כסיני והיתה האש מלחבת אותן בלחיכתן מסיני ועיקר נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש ירהר בוהר באש עד לב השמים

76 והיו הדברים שמיחים כתיבתן כסיני והיתה האש מלחבת אותן בלחיכתן מסיני ועיקר נתינתן מסיני לא ניתנו אלא באש ירהר בוהר באש עד לב השמים אמר להן אבויא אבא רבותי א"ל כך היא כוחה של תורה אם נתקיים לי בן הזה לתורה אני מפרישו לפי שלא היתה כוונתו לשם שמים לפיכך לא נתקיימה באותו האיש *א"ל ומה היתה דורש תוכן א"ל לא יערבנה הוב וזכוכית א"ל ומה פתחת ביה א"ל דברי תורה קשין לקנות ככלי זהב ונחון יאבד ככלי זכוכית ומה כללי וכו' אמרין א"ל דברי תורה קשין לקנות ככלי זהב ונחון ולעשותן כלים כמו שהיו אף תלמיד חכם ששכח הלמודו יכול הוא להחזר וללמדו כתיחלה א"ל דייך מאיר עד כאן תחום שבת א"ל מן הן את ידע א"ל מן מלפי דמוסי דהוינא בני והולך אלפיים אמה א"ל וכל הדא חכמתא אית בך ולית את חזר בך א"ל לית אנא יכול א"ל למה א"ל שפעם אחת הייתי עובר לפני בית קודש הקדשים רכוב על סוסיי ביה"כ שחל להיות בשבת ושמעתי בת קול יצאה מבית קודש הקדשים ואמרת שובו בנים חזין מאלישע בן אבויא שידע כחי ומרד כי וכל דא מן הן אתת ליה אלא *פעם אחת היה יושב ושונה בבקעה גינוסר וראה אדם אחד עלה לראש הדקל ונטל אס על הבנים זייר משם בשלום למחר ראה אדם אחר שעלה לראש הדקל ונטל את הבנים ושלח את האס וירד משם והכישו נחש ומת אמר כתיב *שלח תשלח את האס ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארבת ימים איכן היא טובתו של זה איכן היא אריכות ימיו של זה ולא היה יודע שדרשה ר' יעקב לפניס טמנו למען ייטב לך לעולם הבא שכולו טוב והארבת ימים לעתיד שכולו ארוך ויש אומר ע"י שראה לשונו של ר' יהודה הנחתום נתון בפי הכוב שותת דם אמר זו תורה זו שברה זהו הלשון שהיה מוציא דברי תורה כתיקנן זה הוא הלשון שהיה יגע בתורה כל ימיו זו תורה זו שברה דומה שאין מתן שכר ואין תחית המתים וי"א אמר כשהיתה מעוברת בו היתה עוברת על ברי עבו"ם והריחה כמותו המין והיה אותו הריח מפעפע בנופה כאירסה של הבינה לאחר ימים חלה אלישע אתון ואמרין לר"מ הא רבך באיש אול בעי מבקרתיא ואשכחיה באיש א"ל לית את חזר כך א"ל ואין חזרין מתקבלין א"ל ולא כן כתיב יתשב אנוש עד דכא עד דיכדוכה של נפש מקבלין באותה שעה בכה אלישע ונפטר ומת והיה ר"מ שמת בלבו ואומר דומה שמתוך תשובה נפטר ר' מן דקברוניה ירדה האש מן השמים ושרפה את קברו אתון ואמרין לר"מ הא קבריה דרבך אייך נפק בעי מבקרתיא ואשכחי אייך מה יעבד נסב גולתיה ופרסיה עלוי אמר ליני הלילה וגו' ליני בעולם הזה שרומה ללילה והיה בבוקר זה העולם הבא שכולו בוקר אם ינאלך טוב ינאל זה הקב"ה שהוא טוב דכתיב ביה *טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו יואם לא יחפזין לנאלך וגאלתיך אנכי חי ה' ואישיפיה אתון לר"מ אין אמרין לך בהווא עלמא למאן את בעי למבקר להאבך אול רבך אמר דון אנא מיקרב לר' קדמי ובתר כן לאבא אתון ליה ושבעין לך אמר לון ולא כן תנינן מצילין תיק הספר ע"כ הספר תיק הפילין עם התפילין מצילין לאלישע אחר בזכות תורתו ילאחר ימים הלכו בנותיו ליטול צדקה מר' זור רבי ואמר א"ל יהי לו מושך חסד ואל יהי חונן ליחומיו אמרו לו ר' אל תבט במעשיו הבט בתורתו באותה השעה ככה ר' וגזר עליהן שיתפרנסו אמר מה אם זה שיגע בתורה שלא לשם שמים ראו מה העמיד מי שהוא יגע בתורה לשמה על אחת כמה וכמה *ר' לעזר בשם בר סירה פליאה

מסורת הש"ס

מ"ד רוח קטן

מ"ה תנינן סו

הזבין ע"כ והזבין קטב ע"כ

הכלים 5

כ"ג

הכלים קט

תנינן יב 6

ג'אח' (ו'א'ח' פ"ד ה"א) א
א"א

יְהוָה וַיַּצְגּוּ אֹתוֹ בַּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל
 אֲשֶׁר נָטָה-לּוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת
 לִפְנֵי יְהוָה וּשְׁלָמִים: יח וַיְכַל דָּוִד
 מִהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיְבַרֵךְ אֶת-
 הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת: לט וַיַּחֲלֶק
 לְכָל-הָעָם לְכָל-הַמּוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ
 וְעַד-אִשָּׁה לְאִישׁ חֲלֵת לֶחֶם אֶחָת
 וְאִשְׁפָּר אֶחָד וְאִשְׁיִשָּׁה אֶחָת וַיִּלְךְ כָּל-

הַדָּוָד עָלֹן קֶדֶם יי
 וְנִכְסְתָא קוֹדֶשִׁין:
 יח וַיִּשְׁיַע דָּוִד מִקְּאִסְקָא
 עֲלֵתָא וְנִכְסְתָא קוֹדֶשִׁיא
 וּבְרִיךְ יְת עַמָּא בְּשֵׁמָא
 דַּיִ צְבָאוֹת: יט וּפְלִיג
 לְכָל עַמָּא לְכָל הַמּוֹנָא
 דְיִשְׂרָאֵל מִגְּבַר וְעַד
 אֶתְתָא לְגַבְרָא גְרַצְתָא
 דְלֶחֶם חֲדָא וּפְלִיג חֲדָא
 וּמְנַתָּא חֲדָא וְאוּל פִּל

ום יונתן
 משבח פכל
 ם יי
 דדומו דבנין:
 וכל בית
 מסקין ית
 גיפכא ויבכל
 ויהוה ארזא
 לקריתא דדוד
 בת שאול
 מן חרפא
 מלכא דוד
 ופח קדם יי
 לזוהי בלבה:
 דוד ואסיק

רש"י

(יט) ואשפר. אחד משטה נפר: אישישה אחת. גרנא דממרא:

מצודת ציון

(ז) ויצגו. העמידו. כמו ויצג את המקלות (נחלשית ל למ):
 אשר נטה. אשר פרש: יט) המון. עם רב: חללת.
 לחם השלם תקרא חלה: ואשפר. רוצה לומר מנה יפה
 בשר, והוא מלשון הנותן אמרי שפר (נחלשית מט טל):
 ואשישה. שם כלי ישימו בה היין. כמו סמכוני

מצודת דוד

לפני הארון: (יז) במקומו. במקום שהכין לו והוא
 בתוך האהל וגו': (יט) לבס העם. הבאים עם
 הארון: לאיש. רוצה לומר לכל אחד, בין איש
 ובין אשה:

רד"ק

כן תחת היריעה, או זה הארון שהיו בו לוחות
 השלמות. והוא הנכון, כמו שפירשנו למעלה
 במלחמת פלשתים שנלקח הארון, זה הארון הוא
 שהכניסו לבית עולמים לתוך הדביר, אם כן זה
 הוא שהיו בו הלוחות השלימות, או השלימות
 והשבורות לדעת מי שאמר לוחות ושברי לוחות
 מונחין בארון. ולמה לא הביא דוד את הארון
 לגבעון שהיה שם אהל מועד, לפי שידע כי אהל
 מועד היה עתיד לבוא לירושלם, וחשב כי בימיו
 יהיה זה, והוא יבנה בית המקדש, לפיכך אחר
 שהביא הארון לירושלם שאל לנתן הנביא אם יבנה
 בית לה', ונתן אמר לו כל אשר בלבבך עשה
 (לקמן ז ב) ומלבו אמר לו נתן זה לא בנבואה, כי
 חשב בלבו כמו שחשב דוד כי הוא יבנה הבית:
 (יט) חלת לחם. ובדברי הימים (א טו ג) ככר לחם,
 והככר גדול מהחלה כי ככרות היו, אלא שהיו
 עשויים כתכונת החלות: ואשפר אחד. חלק אחד
 מבשר, כמו שמנהג לחלוק הבקר או הצאן לחלקים

בזתה אותו בלבה, כי חשבה כי אין כבוד המלך
 להתנהג כמנהג הדיוט אפילו לפני הארון, ואחרי כן
 כשהלך לביתו אמרה בפיה מה נכבד היום וגו':
 (יז) אשר נטה לו דוד. יריעה נטה לו מלמעלה,
 אף על פי שבבית אבינדב ובבית עובד אדום היה
 בבית מקורה, כמו שנאמר בהם בית ולא נאמר שם
 אהל, לפי שלא היתה עמידתו בהם אלא דרך
 עראי. אבל עתה שהעלהו דוד לירושלם וידעו כי
 שם ישכון עדי עד, כי קבלה היתה בידם כי
 ירושלם עיר הקודש, ושם יבנה בית המקדש. אף
 על פי שלא ידעו באיזה מקום מן העיר, עד שבנה
 דוד מזבח על פי גד הנביא בגורן ארונה היבוסית,
 וירד בו אש מן השמים, אז ידע דוד כי שם יבנה
 בית המקדש. אבל עד אותו זמן לא רצה דוד
 להכניסו בבית מקורה אלא תחת יריעה כמו שהיה
 מקדם. וגם עתה שהיה אהל מועד בגבעון, והמשכן
 והארון ושתי הלוחות וכל כלי הקודש תחת היריעה
 היו, הכניס הוא הארון הזה שבו שברי לוחות גם

שלוס, כרדוטין
 דיא (מ"א 6 ט)
 ודוגמתו בפרדים
 יז. בכל כח:
 בימלך (נחלשית ט)
 השבכה (מ"ז 6)
 המנה קצת ויתכן
 פיזיא (שנח פט):

שים אותו, וכן
 וחמשה נושא
 לפיכך היה
 שאינו כהן.
 יל ברוך, והוא
 אותו בלשון
 ותרגם כי כן
 כרדוטין,
 גות כח ד, הם
 זה שמבואר
 גם כן כמו
 מזה. או יהיה
 ויונתן תרגם
 הימים מרקד
 יתו מן החלון

מדרשי חז"ל

באיפה, ופליגא דשמואל, דאמר שמואל, אישישה גרבא
 דחמרא, דכתיב ואהבי אישישי ענבים. (פסחים לו:).
 L

(יט) ויחלק לבס העם וגו' ואשפר אחת ואשישה
 אחת וגו'. אשפר אחת משטה נפר. אישישה אחד משטה

76

הַעַם אִישׁ לְבֵיתוֹ: כ וַיֵּשֶׁב דָּוִד לְבֵרֶךְ
 אֶת־בֵּיתוֹ ׀ וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת־שָׁאוּל
 לְקִרְיַת דָּוִד וַתֹּאמֶר מַה־נִּכְבֵּד הַיּוֹם
 מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינַי
 אֲמָהוֹת עֲבָדָיו כְּהַגְלֹת נַגְלֹת אֶחָד
 הָרִקִּים: כא וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־מִיכַל לִפְנֵי
 יְהוָה אֲשֶׁר בָּחַר־בִּי מֵאֲבוֹךָ וּמִכָּל־
 בָּיתוֹ לְצִוֹת אֹתִי נָגִיד עַל־עַם יְהוָה
 עַל־יִשְׂרָאֵל וְשִׁחַקְתִּי לִפְנֵי יְהוָה:

עָמָּא גְבַר לְבֵיתֵיהּ:
 כ וַתֵּב דָּוִד לְבֵרְכָא יְתָא
 אִנְשׁ בֵּיתֵיהּ וַתִּפְקֹת
 מִיכַל בַּת שָׁאוּל
 לְקִרְיַת דָּוִד וַתֹּאמֶר
 מַה אֲתִיקֵר יוֹמָא דִּין
 מֶלְכָא דִּישְׂרָאֵל דִּאתְגַּלִּי
 יוֹמָא דִּין לְעֵינַי אֲמָהַת
 עֲבָדֵיהּ כְּמָא דְחִלְיִן
 וּמִתְגַּלִּי חַד מִן סְרִיקֵיא:
 כא וַאֲמַר דָּוִד לְמִיכַל
 קְדָם יְיָ דִּי אִיתְרַעֵי בִּי
 מֵאֲבוֹךָ וּמִכָּל בֵּיתֵיהּ

לְפָקֵדָא יְתֵי לְמַהוּ
 מִלְכָּא עַל עָמָּא דִּין עַל
 יִשְׂרָאֵל וְשִׁבְחִית קְדָם
 יְיָ: כב וַוְעִירְנָא עוֹד
 מֶדָּא וְאֵהִי מִכִּיד בְּעֵינַי
 גְּפִשִׁי מִכְּבֹן וְעַם
 אֲמָהַתָּא דִּי אֵת אֲמָרָת
 בְּעֵינֵיהוֹן אֵהִי יְקִיר:
 כג וְלְמִיכַל בַּת שָׁאוּל

רש"י

(כ) אחד הריקים. מד מן סריקיא:

מצודת דוד

(כ) וישב דוד. לאחר שחילק לכל העם וגו' אחר
 הברכה שברכם בשם ה', שב לברך גם אנשי ביתו:
 מה נכבד. מה מאוד נעשית היום מכובד בעיני
 כל, ובדרך לעג אמרה כן, כאילו אמרה מאוד
 נעשית מבוזה בעיני כל: אשר נגלה היום. על אשר
 בהכרכור היה נגלה מה מבשר הגוף ואמהות עבדיו
 רואות, וכדרך הריקים שאינם חוששים לכסות בשר
 גופן לבל יראה: (כא) לפני ה'. רוצה לומר הלוא
 כרכורי היה לפני ה' וגו', וכבוד המלכים כאין נגדו:
 ושיחקתי. ובעבור זה שיחקתי לפניו:

מצודת ציון

באשישות (שה"ש ב ה) ורוצה לומר הכלי עם היין:
 (כ) אמהות. שפחות: הריקים. אנשים הריקים מכל
 מעלה: (כא) נגיד. שליט ומושל: ושיחקתי. ושמתתי:

רד"ק

ידועים. ונתן לכל אחד חלת לחם וחלק בשר
 ואשישה אחת מלאה יין, וכן פירשו רבותינו ז"ל
 אשישה גרבא דחמרא. אבל אשפר פירשו מלה
 מורכבת משמות שלושה, ואמרו אחד מששה בפר,
 כלומר כי ששה חלקים היו עושים בפר, ולכל אחד
 היה נותן הששית. ויונתן תרגם פלג חד כלומר
 חלק אחד, ותרגם אשישה מנתא: (כ) לברך את
 ביתו. לתת שלום לפי שבא מן הדרך. וכן כי
 תמצא איש לא תברכנו (מ"ב ד כט): מה נכבד
 היום. נפעל עבר כי הוא פתוח, ודרך לעג אמרה
 לו מה נכבד כלומר כי לא נכבד היום הזה שאתה
 נגלית בו משחק כאחד הריקים וההדיוטין: לעיני
 אמהות עבדיו. אין צריך לומר לפני נשי עבדיך,
 אלא אפילו לעיני אמהות עבדיך נתבזית היום:
 כהגלות נגלות. שניהם מקור מבנין נפעל, האחד
 שלם כמו השלמים נשאל נשאל דוד (ש"א כ כח),

והאחד חסר נו"ן נפעל כמנהג. וכפל פעמים המקור
 לרוב התגלותו בשחוק. ובדרש, אמרה לו של בית
 אבא היתה מלכות נאה משלך, חלילה להם אם
 נראה לאחד מהם פיסת יד או פיסת רגל מגולה,
 כולהון היו מכובדין ממך. מה אמר לה דוד, לפני
 ה' אשר בחר בי מאביך, אמר לה של בית אביך
 היו מניחין כבוד שמים ומתעסקין בכבוד עצמן,
 אבל אני מניח כבוד עצמי ומתעסק בכבוד קוני.
 ומן האמהות אשר אמרת, חס ושלום מן האמהות
 את נקראת, אין את נקראת מן האמהות. ויונתן
 תרגם כמה דחליץ ומתגלי. דומה כי יחף היה
 הולך ומשחק, כדברי הדרש: (כא) לפני ה'. מה
 שרקדתי וכרכרתי, לפני ה' עשיתי, לפי שכברני
 ובחר בי מאביך, וראוי לו שאקל עצמי לכבודו:
 ושיחקתי לפני ה'. מלרע, לפי שהוא עתיד. כלומר
 עוד יותר ממה שעשיתי אעשה ואשחק לפניו, וזהו

(כפ) ונקלותי עוד. לפניו
 צעמני עמה: עמם אכב
 6ל6 חסון אני צעיניסה על

מצודת:
 (כב) ונקלותי. מ

שפל בעיני להקל מאוד בכבו
 עוד מכובד ולא מבוזה, הוא
 שהקל בכ

שאמר (פסוק כב) ונקלותי
 השמחה והרקידה שעשיתי י
 ולהקל: (כב) והייתי שפל
 ואין זה קלון אלא כבוד:
 אני נכבד כמה שעשיתי, כ
 האל, אהיה נכבד בעיני
 (כג) לא היה לה ולד. למ
 וקרי ילד ביו"ד, ולמערבאי
 בוי"ו ולד. ופירשו רבותינו
 לא היה לה, לעונש מה
 הזה היה לה, כמו שנא
 לעגלה אשת דוד, ואמרו ע
 מותה. בחולים, ובעת מו
 כמו עד אשר אם עשית

(כג) לא היה לה ילד עד

נושאי הפרק
 (א"ג) דוד מספר לנתן הו
 (ד"ז) נבואת נתן אל דו
 (יח"ט) השבח וההודאה

(יג) וְכַל הָאֲרָץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶתֶּן לְזַרְעֲכֶם וּנְחָלוּ. בְּדוֹר רְבִיעִי, כְּאָמְרוּ "דוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה" (בראשית טו, טז), וְזֶה לֹא יִתְקַיֵּם בְּזַרְעֵי בְּלֶבֶד עֲתָה.¹⁰

7 (יט) וַיֵּרָא אֶת הָעֵגֶל וּמַחְלַת, וַיַּחַר אָף מֹשֶׁה. כְּשָׂרָאָה שֶׁהָיוּ שְׂמַחִים בְּקִלְקוּל שֶׁעָשׂוּ, כְּעִנְיָן "כִּי רָעַתְכִי אֶז תַּעֲלֶזְי" (ירמיה יא, טו)¹³, וּבִזְזָה הַתְּקַצֵּף וְנוֹאֵשׁ שְׂיִיכָל לַתְּקַן הַמְּעוֹת¹⁴ בְּאִפְן שִׁיחֲזֵרוּ לַתְּמוֹתָם¹⁵ וַיִּהְיוּ רְאוּיִים לְאוֹתָן הַלּוּחוֹת¹⁶.

(טו) וַשְּׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ. כִּי חָשַׁב שֶׁבָשׁוּבוּ אֲלֵיהֶם יָשׁוּבוּ בַתְּשׁוּבָה¹¹, וְאִם אֵין — יִשְׁפְּרֵם לְעֵינֵיהֶם, לְכַלּוֹת עֵינֵיהֶם כְּדִי שִׁיחֲזֵרוּ בַתְּשׁוּבָה.¹²

(כא) הַבֵּאתָ עָלָיו חֲטָאָה גְדוֹלָה. שֶׁשְּׂמַחְו בְּקִלְקוּל בְּמַחְלוֹת¹⁷ מִפְּנֵי שֶׁקְּבַעְתָּ לָהֶם חַג לְיוֹם הַמְּחֻרַת¹⁸, וְזֶה הוּא

"על הרעה אשר דבר לעשות לעמו" - של הקב"ה, לא "לעמך" של משה! את התשובה לקושייתו זאת ראה והבין משה מעצמו (להלן פסוק כה) בלי שהיה צורך שה' ישיב לו - עיין שם! ובדומה לסוגיותנו כאן, עיין בפירוש רבינו בסוגית תפילת אברהם על אנשי סדום ועמורה (בראשית יח).

האפשרויות במה לעשות עם שני הלוחות שלקח בידיו, כאשר המכנה המשותף הוא - תשובה. דברי רבינו לעיל כד, יא הם עניים במקום שהוא (אפשרות אחת בלבד) ועשירים בפסוקנו (שתי אפשרויות של תועלת בהבאת הלוחות אחרי שנודע לו על חטא העגל).

10. כי אם מחליפים את האבות במשה ("ואעשה אותך לגוי גדול" אצל משה במקום "ואעשך לגוי גדול" אצל אברהם) אי אפשר לקיים את נבואת "דור רביעי ישובו הנה", כי יעברו עוד כמה דורות עד אשר תהיה אומה ממשה מוכנה לבא לרשת את הארץ, ונבואת "דור רביעי" מה תהא עליה, והרי אין הקב"ה חוזר בו מנבואה לטובה! אמנם כבר "שלם עוון האמורי", אבל התנאי המוקדם לו (האומה הלא הם "זרעך" של אברהם) אינו קיים.

13. רש"י: כשאתם עוברים עבירה אתם שמחים. 14. רד"ק בירמיה שם: ובמדרש, בשעה שחורב בית המקדש מצאו הקב"ה לאברהם עומד בבית המקדש, ואמר לו "מה לידידי בביתי"? אמר לו "על עסקי בני באתי". אמר לו "בניך חטאו"... אמר לו "שמא אם המתנת להם היו חוזרים בתשובה (והשווה פירוש רבינו בענין "פוקד עון אבות על בנים וכו'"), אמר לו "כי רעיתיני אז תעלוזי"... (עכ"ל המדרש). הרי שהשמחה בעשיית העבירה היא המונעת את האפשרות לחזור בתשובה ולתקן את המעוות. 15. היא מעלתם בזמן מתן תורה, אשר לפיה יכלו לקבל 'תורה חתומה' ע"פ שמותיו של הקב"ה. 16. כלומר, "אותן" דוקא באותה דרגה עילאית. (עיין פסוק טו ובביאורו שם). המחולות הוכיחו לו כי אין כל טעם במפגש הזה בינו ובינם, ולכן מיד עבר לאפשרות השנייה 'לכלות עיניהם'. המחולות היו החידוש שהכריע את הכף בהחלטתו, והיות ועליהם לא ידע או שמע קודם מפי ה', לכן כתוב "וירא את העגל ומחולות" ולא "ואת המחולות", כי עליהם לא ידע בלתי עתה.

17. הרי ש"חטאה גדולה" היא אותה עבירה בבחינת מעוות לא יוכל לתקן, במקרה דנן עבירה מלאה ומהולה בשמחה. 18. אמנם אהרן אמר להם "חג לה'", ובאמת בבוקר השכימו והקריבו עולות ושלמים לה' כמו שתכנן אהרן. אבל אחר כך המשיכו את

11. ואז יתן להם את הלוחות הראשונים בדרגתם העילאית של "התורה והמצוה אשר כתבת" (רבינו לעיל כד, יב), כי בזה ישובו אל מעלתם בזמן מתן תורה, בשובם מעצם ראייתם את משה. כהסבר רבינו להלן בפסוק יט - עיין שם היטב. 12. כלשון הכתוב (דברים ט, יז) "ואשברם לעיניכם". וכלשון רבינו לעיל כד, יא: ולא הביא משה רבינו את הלוחות אלא כדי לשברם לעיניהם, לשבור את לבם הזונה כדי שיחזרו בתשובה. ואע"פ שתשובה זאת עקב שבירת הלוחות לא תחזיר אותם אל מעלתם הקודמת שבמתן תורה בסיני, בכל זאת שבירת הלוחות תהיה מוצדקת בכך שתחזירים בתשובה מסוימת, כאשר בלאו הכי אין כבר כל תועלת בלוחות, כאשר כוחם היה יפה לדרגת בני ישראל שונה מזו שנתהוותה אחרי חטא העגל. משה כבר תכנן את שתי

ספר ספורנו ז' הערה חלק

הוצאת תפנית ת"ל

הוצאת ר' יגואנו קופרמן ז"ל

שיל"ת

ספר

חתם סופר

דרשות

השלם המפואר

כרך המישי:

ח' תמוז, ז' אב, הספדים, כבוד מלך
חינוך ספר תורה, בר מצוה, מוסר

מרבנינו משה סופר זצוק"ל
בעל שו"ת והידושי "חתם סופר"

יצא לאור במהדורה הראשונה בשנת תרפ"ט מכת"ק,
בתוספת ציונים מתנ"ך ומחז"ל, והערות "שער יוסף"
על ידי הגה"צ רבי יוסף נפתלי שטרן זצ"ל חתן הג"מ שלמה אלכסנדרי סופר זצ"ל
בן מרן רבי שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא ובעל מכתב סופר
בן מרן רבנו המחבר זצ"ל

ועתה יוצא לאור במהדורה מושלמת חדשה ומפוארת
על ידי מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי יד
ע"ש החתם סופר ז"ל
עיה"ק ירושלים תובב"א
תשע"ה

מהדורת נוסענצווייג

הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, לא כיום ראשון דבריאה, שלא היתה השמחה בשלימות, ועל כן לא אמר כיום שברא בו הקב"ה שמים וארץ, לא כן, שלא היתה אז שמחה בשלימות. ומשום כן נאמר שם ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, ולא היום האחד או הראשון בה"י הידועה, אלא יום אחד, אבל הכא נאמר השמיני כיום כלות בריאת שמים וארץ בהבראם, ונקרא שנבראו בו, ר"ל גמר בריאותם היה אז. וזה כוננת הברייתא דיליף מויהי בקר שלא נאמר היום והכא נאמר היום, ש"מ שהיתה שמחה טפי מיום הראשון של בריאת העולם.

לבו, כי אדרבא צריך למיתב באימתא, ומ"מ עי"ז זוכה לכוון ההלכה אל האמת, וממילא נעשה לו מר למתוק, אבל לעולם לא תהיה שמחתו על ידי ההלכה בעצמה. על כן לא יניח ארון הקודש על עגלה שהוא דומם או צומח, כי אם על כתף בעל חי, ולא עוד אלא דוקא על כתף אדם חי בעצמו, מלשון ותחי רוח (בראשית מ"ה כ"ז), שמח מצד עצמו וסובל עול כבוד של ארון הקודש שהיה משא כבוד מאוד, ומ"מ באמת נשא הוא את נושאו (סוטה שם) ולא היה להם למשא כי אם לנחת.

והנה דוד המלך ע"ה שנכשל בזה וסבר למימר זמירות היו לי חקיך בבית מגורי, שבצערו שימח נפשו בדברי תורה, אם כן מזה הטעות בעצמו הניחו על עגלה, ומשום כן לא עשה אז שום שמחה בשעת הולכת הארון על העגלה, כי סבור היה שדי לו בשמחת המצוה בעצמה - עד אחר שמת עוזא (ש"ב ו' ז') והבין שעשה שלא כדין, ומאז נשאו בכתף, אז חזר בו והביאו בשמחה, ושחט שם על כל ששה צעדים (שם פסוק י"ג). ועוד חילק לכל איש ישראל אחד משה בפר ואחד משה בהין (פסחים ל"ו ע"ב). ויש לדקדק, בשלמא אחד משה בהין, הוא חלק שוה שהוא שני לוגין יין לכל אחד, כי ההין י"ב לוגין, אבל אחד משה בפר, וכי כל הפרים שוים הם.

וי"ל לרמז כי שמחת מצוות מכפר על מעשי העגל דכתיב (שמות ל"ב ו')

אחד משה בפר רמז לכפר על העגל, כי שיטת מהוטאים היו מישראל

דוד המלך טעה במה ששימח נפשו בד"ת ולכן שם הארון על העגלה ולא שמח

בבהפמרה (ש"ב ו' ג') כשהכניס דוד המלך ע"ה ארון הקודש והרכיבו על עגלה חדשה, ואמרו חז"ל (סוטה ל"ה ע"א) שנכשל בזה, על שאמר זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי (תהלים קי"ט נ"ד). וי"ל, דהטעם שציוה הקב"ה עבודת הקודש בכתף ישאו (במדבר ז' ט'), כי אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, וכן לדבר הלכה (שבת ל' ע"ב), ופריך הש"ס הא קיי"ל תלמיד היושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוונה דכתיב (שה"ש ה' י"ג) שפתותיו שושנים נוטפות מור, ומשני הא מקמי דפתח, והא לבתר דפתח ליתב באימתא. והענין, כי צריך האדם לשמוח בעצמו על שזכה לעסוק בתורה, והיינו ברכת התורה תחלה, אבל לא שיהיה העסק התורה בעצמו לשמוח

נשיאת הארון בכתף מרכוזת לעסק התורה שלא יהיה לשמחת ליבו

ה. פי' שנכשל בדבר שאפ"ל תשב"ר יודעין אותו שצריך לשאת את הארון בכתף, משום שקרא לדברי תורה זמירות, עיי"ש. ו. לפנינו איתא: באיפה.

בית
גמר

גמר
זחלת
זיום
זיאה

וישב העם לאכול וישתו ויקומו לצחק. וידוע כי היו חמשה חלקים ערב רב וחלק הששית היה מישראל [כדאיתא] במדרש (ילקוט רמז רכ"ז) על פסוק (שם י"ג י"ח) וחמושים עלו. על כן בשמחת מצוה נתן לכל אחד אחד משה בפר, רמז לכפר על מעשי עגל שמגיע הששית מן החטא לישראל נתן להם אחד משה בפר, וכן הקריב על כל ששה צעדים - ואמר דוד המלך ע"ה למיכל (ש"ב ו' כ"א) אשר בחר בי מאביך, ר"ל שיש ללמוד כן משאול שהיה תלמיד חכם גדול כמבואר, ואפ"ה כאשר בעתתו רוח רעה היה צריך לדוד לנגן לפניו לשמח לבו (ש"א ט"ז כ"ג), ולא היה יכול לשמוח בדברי תורה עצמה כי אם בשמחה אחרת מבחוץ.

הלכה רווחת מימות משה רבינו ע"ה שכל אחד צריך לכתוב ספר תורה לעצמו. והנה דברי הרי"ף ישבתי בחידושי הלכות, ומ"מ אותו מ"ד בש"ס שם יש לומר דסבירא ליה דקיי"ל כל התורה נקראת שירה, ולא קאי כלל אשירת האזינו, אלא כל התורה נקראת שירה, כמו זמירות היו לי חוקיך (תהלים קי"ט נ"ד), ופליג על הנ"ל שנענש דוד בעבור זה, כי לדבריו אדרבא מקרא מסייע לדוד דקרא לכל התורה שירה.

והנה בכל מצות עשה שהזמן גרמא רשאין הנשים להחמיר על עצמן חוץ מתפילין, ותוס' בעירובין שם (ד"ה מיכל) נדחקו בטעם זה. ולפע"ד י"ל משום שאין כותבין התורה מגילות, ואם כן גם פרשת תפילין אסור לכתוב אם לא לצורך מי שחייב להניח, ונמצא חומרת האשה להניח תפילין היא קולא לכתוב מגילות מגילות. האמת שרבינו יונה"א ס"ל דכל פרשה שרשאי לכתוב בפני עצמה בשום פעם, מותר לכתוב נמי אפילו שלא לצורך. אבל דבריו תמוהים מדפריך הש"ס בפרק הנזקין (גיטין שם) מטבלא שפרשת סוטה כתובה עליה, עיין שם, ואם איתא הרי פרשת סוטה הותרה לכתוב לצורך סוטה ממילא הותרה נמי על הטבלה, אלא על כרחך ליתא להאי כללא. ואם כן הדרך להנ"ל דאסור להחמיר לכתוב פרשת תפילין לאשה.

מיכל הניחה תפילין לשיטתה שכותבין מגילות

אמנם מיכל ב דאין התורה כי המצו וכס"ד של דוד לי חקיך, ואם עצמה להניח תו מגילות מגילות הלכה רווחת תורה, דלמא ד אינו, דהשירה ו שירה אלא כל זמירות היו לי תפילין ולשיטו

בש"ס דנהה רק מי שנפשו שבעה מחמת מידת ההסתפקות יכול לומר שירה **קשקו** **דכתב רחמנא ל** **ויאדיר**, (ורש"י ד"ה יגדיל) הרב מהו קשקשת. ע"א איבעיא ל: [תפילין] על לכשיבוא אליו מיניה, ע"ש. ו שירה איתא יש בן דוסא התע דכתיב בהו (י נפש לא ידע והודיעו לו מי לא יחרץ כלו שזכו שמצואו תורה, והוא ה

מ"ד כותבין מגילות התורה איקרי שירה

ואמרו חז"ל מיכל בת שאול הניחה תפילין, עיין ריש פרק המוצא תפילין (עירובין צ"ו ע"א). וי"ל הנה כתב רמב"ם פ"א מהלכות ספר תורה (ה"א) שחייב כל אדם לכתוב לו ספר תורה מדכתיב (דברים ל"א י"ט) ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. ואי אפשר לומר שירת האזינו לחוד, (והא) [דהא] אין כותבין התורה מגילות מגילות, אלא על כרחך כתבו לכם התורה שיש בה שירה. ובאמת צע"ג למ"ד (גיטין ס' ע"א) כותבין מגילות מגילות, וכן פסק הרי"ף סוף פרק הנזקין, וע"ש ברא"ש (סי' כ'), וכי יחלוק על

ז. כלומר אחד מחמשה עלה, ונקט מרן דהיינו מלבר. ת. עיין פסיקתא רבתי ט"ו ג'. וע"ע עירובין נ"ג ע"א, סנהדרין צ"ג ע"ב. ט. תמצא לעיל ח"א סליחות דרוש א [שמ"א ב'] ד"ה הרי"ף. (שער יוסף). י. עיין לקמן חינוך ס"ת דרוש ד [ת"א ב'] ד"ה ובספר, עיי"ש היטב. (שער יוסף). יא. ברכות י' ע"ב ד"ה לא הפסיד, ומובא בב"י או"ה סי' כ"ט.

יב. ע"ע ח"י גיטי להלן מוסר דרוג ברון, חת"ס עה"

זו על ששת ימי המעשה שיוכל לשבר כח התאווה גם צימות החול.

וזהו ביאור דברי רש"י וציוס השביעי שבת וינפש, משיב נפשו ונשימתו, הכוונה כי צימות החול צהיתו אוכל ומתגבר כח החומר, נפש האדם קלה זו והוא זוכר יום המיתה כדי לשבור כח התאווה, אך מחמת גדול קדושת השבת נשבר כח התאווה, ושבו אינו נריך להזכיר יום המיתה, אלא משיב נפשו ונשימתו להתהלך לפני אלהים בצור החיים.

וכן יסד הפייטן (יור מוסף לשבועות) עליונים ששו ומחמנים עלו בקבלת תורה מסיני. והיינו שמלאכי מעלה עשו ריקודין ומזמוטי שמחה לכבוד מתן תורה, ועל דרך שעושין מזמוטי חתן וכלה, וזהו הדמיון שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן.

ומבאן יש סמך למנהג ישראל תורה צעת חינוך ספר תורה, שמרצין לשמות בריקודין של מצוה לכבוד התורה, כי כן מצינו במתן תורה עליונים ששו ומחמנים עלו בריקודין ושירה וזמרה, כמו צעת שמחת חתן וכלה.

והנה כתב החתם סופר צדרשומי (לחיון ס"ח 77 ת.) דשמחה של מצוה מכפר על מעשה העגל, דכתיב (שמות לג ו) ויקומו ללחק, ע"ש. וז"ל פ' צוה הכתוב צפרשת התוכחה (דברים כח מו) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה וצטוב לצב מרוב כל, וז"ל וכי צביל זה שלא עבדו את ה' בשמחה יצא עונש גדול כל כך. אך כתב רש"י בפסוק (שמות לג לד) וציוס פקדי ופקדתי עליהם חטאתם, פי' תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם, ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות. ולזה צא התוכחה תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה וצטוב לצב, כי אלמלי היו עובדים את ה' בשמחה, הרי השמחה של מצוה היה מכפר עון העגל, ולא היה צא העונש על מעשה העגל, ולזה כיון שלא עבדו את ה' בשמחה הופקד עליהם מעשה העגל וצא עליהם התוכחה.

→ והנה אמרו חז"ל (שקלים ו) שהשקלים צאים לכפר על מעשה העגל, ובעוה"ר אין

ויתן אל משה בכלותו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות. ודקדקו המפרשים הא צביל הלוחות לא היה כתובים אלא עשרת הדברות, והיה לו להזכיר ענין זה למעלה תיכף אחר פרשת מתן תורה צפרשת יתרו או צפרשת משפטים, ולמה כתבה כאן כהקדמה לפרשה שלאחריו מעשה העגל.

(ב) רש"י פירש, ויתן אל משה ככלותו, ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן.

ו"ל הכוונה על פי מה שדרשו חז"ל במס' תענית (77 טו:) ציוס מחמתו (ש"י השירים ג יא), זה מתן תורה. וכן איתא במדרש (במד"ר פי"ג ס"ח) ציוס מחמתו זה סיני, שנאמר (שמות יט ב) וקדשתם היום ומחר, וציוס שמחת לבו זה מתן תורה שנאמר ויתן אל משה ככלותו, ככלתו כתיב. ולפי זה יש לומר שמסירת התורה הייתה בריקודין דוגמת הריקודין שעושין במתנה,

אבות
שלחן
אילו
מה
ירגין
מוטב
יזכור
לצטל
תורה
צעת
דרך
פישג
פילה
לשה
דברי
שעת
יום
וזהו
צבת
יוכלו
אדם
חשש
שאין
שבת
הוא
ייקבל
ודש,
לכס,
יהיה
ודש,
הוא
לורך
דושה

לנו קרבנות ומוצח ואין לנו יכולים להביא מחצית השקל לכפר על חטא העגל, אבל מכל מקום יש לנו כח של שמחה של מצוה שהוא מכפר על עון העגל וכדברי החתם סופר, וזודאי איפסקא הלכתא הכי במחיצתא דרקייע.

ובזה יתבאר היטב מה שנסמך פסוק זה לכאן, להורות שהקדים הקצ"ה רפואה קודם למכה, ועל כן צטרס שסיפרה לנו התורה מעשה העגל, הקדים ואמר ויתן אל משה ככלותו, ככלתו כתיב, שנמסרה התורה למשה רבינו ככלה שנמסרה לחתן צריקודין ובשמחה, וממנו למידין לשמות בשמחה של מצוה צעת חינוך ספר תורה, ואותו שמחה של מצוה מכפר על מעשה העגל.

ויתן אל משה כבלותו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות. פירש"י ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן. ואינו מוצן מהו הדמיון שנמשלה התורה לכלה. גם יש להצין למה נאמר זה כאן קודם הפרשה שלאחריה.

ואפשר לומר על פי מה שכתב א"י זללה"ה צייטצ לב (פ' בא עמוד ע"א) דגאולה העמידה יהיה מנד הדין, דקי"ל (כחובות נ"א). שהצעל חייב לפדות את אשתו, שתקנו פדיונה תחת פירות, ואם כן צדין הוא שהקצ"ה יבא ויגאלינו כדין איש לאשתו כביכול (ועיין צניינה לעמים דרוש מצ), כי צשעת מתן תורה כפה עלינו הר כגיגית (שבת פ"א).

כדין חופה, ואז היה הנישואין, ומשעת מתן תורה ואילך יש לנו דין אשה על צעלה, ומאז הפירות הן מצות ומעשים טובים לצעל כביכול, ומחוייב לגאלינו צדין תחת פירותינו. אמנם צאמת מה שהצעל מחוייב לפדות, זה אינו אלא מדרבנן, ונריך לומר שהשי"ת מקיים מצות דרבנן וגזירות חכמים, והמופת לזה הוא מכת מצות קידוש החודש שנמסרה ה' לנו כמבואר במדרש (שמו"ר פט"ו ס"ב) מה שהן גומרין הקצ"ה מסכים עמהם, עכ"ד.

אבן נראה שדבר זה הוא על דרך דאימא במדרש (הוצא צע"ה הקדוש פ' משפטים) על הפסוק (מהלים קכ"ה) ה' לך, שהקצ"ה מתנהג עם האדם ככל, ומוודד לו כפי מדתו ועבודתו. ולפי זה יש לומר כי רק אם לנו מקיימים מצות דרבנן וחיוצי הכתובה, ואנו מקבלים עלינו צשטר הכתובה (כחובות נ"א), אם תשתבאי אפרקינך ואותציןך לי לאינתו, לקיים גזירת חכמים שהצעל פודה את אשתו, אז הקצ"ה מתחייב לגאלינו מגלות החל הזה.

ועל פי זה יש לפרש דברי הגאון מוילנא ז"ל בצספר קול אליהו (סו"פ ח"י) צטעס קריאת הכתב של חתן וכלה צשס כתובה, דאיש ואשה נכלל צהס השס י"ד (סוטה י"א), כתובה אותיות כתב ו"ה, והוא שס הוי"ה, עכ"ד. וראוי להתבונן מהו ענין השלמת השס הקדוש צשטר הכתובה. ולפי האמור יוצן דכיון שהאדם מקבל על עצמו חיוצי הכתובה, גם הקצ"ה מתחייב צחיוצי הכתובה להוציאנו מן הגלות, ואז יתמלא שס הקדוש הוי"ה צ"ה, כדכתיב (שמות י"ז טו) כי יד על כס י"ה, ודרשו חכמינו ז"ל (מנחות"א ת"א ס"א) צזמן הזה אין שמו שלס ואין כסאו

שלס עד לעמיד ל אשה וצטר הכתובי ואז יושלס ש

ובזה יתבאר דב תורה צמת שהכלה מסורה הי לפדותה משציה נ מסר הקצ"ה את קרואה צנעימה, ו העמידה שהוא מן

ואפשר שלכך נ העגל, אלמלא מעשו מן הגליות, נמצא שעבוד גליות, על לצרה, שהקצ"ה מן ככלה שנמסרה לו את עמו צעבור שמו יתצדק, ועמידה בגאולה הענ

ויתן אל משה סיני שני ככלתו כתיב חסר, ככלה לחתן, דבר צכ"ד קישוטין הן יס), אף תלמיד ח ספריים. ולכאורה מסירת התורה

ויתבאר על פי הקדוש

יִשְׂרָאֵל וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
 לֵאמֹר: בַּזֶּה חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוֶּה
 יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר

א ומִלִּיד יי עם מֹשֶׁה ועם אַהֲרֹן
 ב דָּא גִזִּירַת אֲוִרְתָא דִּי
 פְּקִיד יי קְמִימַר מִלִּיד עם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל וַיִּסְבּוּן קָד תּוֹרַתָא
 סְמוּקְתָא שְׁמַתָּא דִּי קִית בְּהַ

לקט בהיר

רש"י

(א) אונגלח דברים, מלשון (ויק' כ"ה י"ד) אל תונו איש את
 אחיו, ובצראשית רבה א' ב' שלא יהיו מונין את ישראל
 פירש"י לשון (ישע' מ"ט כ"ו) והאכלתי את מוניך את
 גשרם עכ"ל, וציומא ס"ו: ד"ה השטן פירש"י ח"ל: יאר
 הרע משיב עליהם משונה להטעות את ישראל ולומר
 שהתורה אינה אמת כי מה חועלת בכל אלו לכן נכתב בהן
 חוק אני ה' גורתי עליכם עכ"ל: (ב) מה ענינה, ולמה לכם
 זאת, ולמה לא די להעביר הטומאה ולטבול גופו, ומה טעם
 חוק משמע שאינו אלא גזירת המלך, כמו (ש"א ל') וישמיה לחוק,
 ושם אותה יוסף חוק (ברא' מ"ו) עכ"ל, ואין להקשות
 שכמה פעמים מצינו בתורה חוקה במלות שיש להם טעם נכון
 גלוי לכל בר דעת, כגון זאת חקת הפסח, אין זו קושיא
 כלל, שאין חובת חוק אומר שאין לה טעם, שאין המלך מלכות
 של חסד גזור על עמו גזירות צלי טעם, אלא פעמים רואה
 בהעלם הטעם מטעמים שונים, ופעמים מגלה טעמו, ופעמים
 ידוע ומוצן הטעם, אבל כל פקידה וצווי ומפטט היוצא מן
 המלך אל עמו ומן האדון לעבדו או מן האב לבנו ומן הרב לתלמידו
 כולם יכולים להקראות חוק, שכל שלא נחלה הצווי בטעם
 אין הטעם מעלה ולא מוריד, ואין להתחכם רק לקבלו בחוק
 ולא יעבור, עם כל זאת ישנם מקומות שבהכרח לפרש
 חובת חוק על מנות שאין טעמים ידוע, כגון אם אמר הכתוב
 כמה לשונות ביחד כגון (שמות ט"ו כ"ו) והאזנת למצותיו
 ושמרת כל חקיו, פשוט הוא שהכוונה על גזירות שלא נודע
 טעמם, וכן כמה שלפנינו חוק ממה שכל המאמר מיותר,
 הלא אין לו שחר לכאורה, בשלמא לקמן סוף פסוק יו"ד שהתחיל
 לצרר דיני הטומאים שפיר מה שאמר והיתה לבני ישראל
 וגו' לחקת עולם, וכן בפסוק י"ד זאת התורה אדם כי ימות
 וגו' שפיר, אבל כאן שצא לנאות לאלעזר להכין אפר
 פרה מה זה הקדמה זאת חקת התורה, ולכל הפחות
 היל"ל אחר דבר אל בני ישראל זאת חקת התורה,
 וכי זה כל התורה, היל"ל זאת חקת התורה או הטומאה,
 ולמה צ"י פעמים חובת לאמר וכו', אלא ודאי בהכרח
 לפרש עז"ה, (זאת) פרשה זאת של אפר פרה (חקת התורה)
 תהיה אללכם מאותן מנות שצתורה שהם גזירה צלי
 טעם כדי להשיב משונה לכל שואל ומשיב ומקנטר,
 שאין אנו מהרהרים אחר גזירת מלכינו צ"ה (אדה"ח - כ"י - רעוד):
 (ד) משום דקשה, הלא משה לא נחמסק בה, אלא
 אלעזר מתחלה ועד סוף, גם לא היה לנורף משה
 אלא לישראל, למה אמר א"כ אליך, בשלמא צ"י

אור החיים

(ט) ב. זאת חקת התורה. לריך לדעת למה
 כינה למצוה זו שם כללות התורה,
 שביה לו לומר זאת חוקה וגו' או זאת חקת
 הטומאה או חקת הטכרה כדרך אומרו (שמות
 י"ג) זאת חקת הפסח, ואין לומר שנתכוון להלריך
 טכרה אפר פרה לעסוק בתורה, כי לא כן מצינו
 לרז"ל שאמרו (צרכות כ"ב). שאדרכא אין דברי

אור בהיר

(א) וכלן באפר פרה הוא דוקא טומאת מת.

הרי הוא כמו שלא נג
 שנגעה וכו' עד כאן. ו
 בני ישראל משאר ה
 התורה שזולת זה ה
 ומעשה טעמנו לוף ד
 חקת התורה פירוש
 טברחה תסובב מהתו
 נעשו עם בני ישראל
 תאזים להדבק בהם
 עליונה בחייהם גם צ
 או יאכילו עליו וכדומ
 ולא תחפון להפרד א
 במלוא האמורה צעני
 כן תחרכה הטומאה
 צפסוק אדם כי ימות
 ואין אוב"ע מעמאין
 אחר ענין זה לב' כלי
 מלאה דבש ואחת מל
 לחון מהחדר אותה צ
 לה כל הזבובים והרמ
 הגם שיכנסו לה קצת
 כמו כן אדם מישראל
 המתוקה והעריבה
 יתקצו הקליפות לאי
 התאזים תמיד להדב
 ולזה יעמא צאכל ואפ
 פתוחה לחצרתה הטוב
 מה שאין כן אשר לא
 מהקדושה אין כל כך
 הממית הנדבק בגוף
 התורה. וצוה מלאחי
 צמזרים הקפיד ה' על
 למול כאומרם ז"ל (שמ
 (ב) ס"מ וכת דיליה. ג
 הגם שצשעת שחטת הפסח
 וא"כ אין לך מנוה שלא יקיי

מוֹמָא דְרָא סְרִיק עֲרָה נִירָא: אֵינְכֶּה מוֹם אֲשֶׁר לְא־עֲלָה עֲלֶיהָ עֹל: ג וְתַתְּנוּן יְתָה לְאֶעְזֹר פְּהֵנָא וְיַפֵּק וּנְתַתְּתֶם אֹתָהּ אֶל־אֶלְעֹזֹר הַכֹּהֵן

רש"י

לקט בהיר

תמימה באדמימות" ש"ס היו זה שתי שערות שחורות" פסולה (ספרי - פרה ב' ה'): (ג) אלעזר. (רא"ם), גם משה היה מדליק את המנורה זו ימי המלוכה (ב"ב), או אפשר באופן אחר, הלא דבורו של הקב"ה היה בלשון רבים אל משה ואל אהרן, גם אמר הכתוב "ונתתם" אותה אל אלעזר וגו', מן הסתם פירושו אתם משה ואהרן נתנו אותה אל אלעזר, א"כ למה באמצע אמר לשון יחיד, היל"ל "דברו" אל בני ישראל ויקחו "אליכם" (לבוש), והענין למה דוקא במצוה זו הקפידה תורה לתלותה במשה, אפשר שהוא משה ידע טעמה וכל סודותיה, שרק לומר לישראל זהו הקב"ה בחוקה, לזה כל פרות שעשו אמרו וכיוצו על דעת משה שעשה פרה במדבר (אדה"ח), ואפשר שמטעם זה לזה הכתוב להניח למשמרת מאפר זה דוקא (ג"א), גם כולם נריכים לאפר פרה של משה שהיה נתון בזה המשחה לדורות (מהר"א): (ה) פי' בהכרח לקשר חיצת תמימה לחיצת אדומה, ואינה מאמר בפני עצמה שמהא תמים בלא מום, שזה כתיב לבדו אשר אין זה מום (רא"ם), והגם שאפשר היה לדרוש חיצת תמימה על דברים אחרים (עיין במפרשים), כאן דברים מוכיחים, מדכתיב התורה אלל אדומה סברה היא שהימור בא לומר תמימה באדמימות, וכן כתבו התוס' בחולין י"א ד"ה חטאת עיי"ש, ובלא חיצת תמימה היינו אומרים ש"ס רוצה אדומה נקראת שפיר פרה אדומה (ג"א): (ו) לדוגמא נקיט שחורות, ולא דוקא, שכל גוון שיהיה אין עוד תמימה באדמימות (רא"ם), ואפשר שברצותא נקט שחורות, שהגם שוכל לומר האי שחור אדום הוא אלא שלקה אעפ"כ פסול (שהכתוב אומר תמימה באדמימות פי' בלי ליקוי) וכ"ש שאר מראות (מ"ל), ומה שאמר "שתי" שערות זה האמת, כי כל שיעורין הלכה למשה מסיני (רא"ם), אבל אין ראיה ממה שידענו שאין שער פחות משמים, שהלא בכתוב לא נזכר חיצת שער, ותוך מזה עיין בפ' תריע בפסוק י"ג ג' ושער בנגע ובלקט בהיר אות ה' שהבאתי לשון הרמב"ם ז"ל "ובא הקבלה מיעוט שער ב"י, ועל זה אין להוסיף וממנו אין לגרוע:

אור החיים

על הדינים, אדומה כי הוא זה סימן תגבורת הדינים, תמימה באין שער שחור, וכן אמרו ז"ל (פרה פ"ב) ב' שערות שחורות פוסלות אותה, ולא שערותיה לבד אלא אפילו קרניה ועלפיה נריכים להיות אדומים (שם), אבל שחורות ואין לריק לומר לבנות פוסלות, אשר לא עלה עליה עול כי העול ימתק הדינים בסוד מאמרם (ברכות ה'). יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם שהם בחינת הדינים, גם שריפתה באש הוא בחינת הדינים, ובהתקבלות הדינים באפר יעשו הברחה לטומאה הדבוקה באדם מהמת שגם היא אינה אלא רצועה רעה מלד יסורי המשפט. וראיתי בספרי זוטא ופסקו רמב"ם בפרק א' מהלכות פרה אדומה אין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנאמר ויקחו וגו' פרה ולא עגלה עד

אור בהיר

(טז) והוא מיותר.

על הדינים, אדומה כי הוא זה סימן תגבורת הדינים, תמימה באין שער שחור, וכן אמרו ז"ל (פרה פ"ב) ב' שערות שחורות פוסלות אותה, ולא שערותיה לבד אלא אפילו קרניה ועלפיה נריכים להיות אדומים (שם), אבל שחורות ואין לריק לומר לבנות פוסלות, אשר לא עלה עליה עול כי העול ימתק הדינים בסוד מאמרם (ברכות ה'). יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם שהם בחינת הדינים, גם שריפתה באש הוא בחינת הדינים, ובהתקבלות הדינים באפר יעשו הברחה לטומאה הדבוקה באדם מהמת שגם היא אינה אלא רצועה רעה מלד יסורי המשפט. וראיתי בספרי זוטא ופסקו רמב"ם בפרק א' מהלכות פרה אדומה אין לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנאמר ויקחו וגו' פרה ולא עגלה עד

ישראל, וללד בלא ידיעת נשמה, לזה אליך פרה מכון בדבר היה המצוה זה, וכפי זה י"ו בתחילת ה' הלקיחה ב' בלקיחתה אותה פרה מ' מה תהא סודה חלל וכוונתו ב' ה' הבאים ב' וכוונתו למה ה' כאן) וזה יעשו יהיו ה' שינוי לדבריו יש אמר על פי ילם מונים בא מאמר ה' לזה ה' את כשכן מצוה היא ינו לעשות ש' שהורשה אלא שלא ירי קנטור בה: מוכיחים

ה' ב"ה כאן שהוא מצוה יחס בדבור ה' והיל"ל

Tieberg, Judah Moses

ספר

אמונת משה

על

התורה ומועדים

חלק שלישי

ויקרא

מכבוד קדושת אדוננו מורנו ורבינו קדוש ה' מכובד

מרו יהודה משה זצוקלה"ה זי"ע

מאלכסנדר

בני ברק

שנת תשמ"ג לפ"ק

פרשת צו

[א] צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העולה וגו' ופרש"י ז"ל והוא מדברי הספרה אין לו אלא לשון זירוז מיד ולדורות אר"ש ביותר לריך הכתוב לזרז במקום שיש בו חסרון כים עכ"ל. ויש לדקדק מדוע דוקא בעולה זירז הכתוב לפי דברי ר"ש לפי שיש בו חסרון פים והלא ישנם הרבה מלוות שיש בהם חסרון כים ולא מלינו בהם לשון זירוז. ועוד דברי אין זה אלא מניעת הרווח ומשום מה קראו חסרון כים. ועוד דלמה נקט לשון חסרון כים הוי ליה למימר חסרון ממון.

וב"ק מרן אדמו"ר הרבי ר' פייבל מגרינא זי"ע הוסיף על דבריו, דבשעה שהפסיד אותו עכו"ם וממון רב בשביל מלוא כיבוד אב ומהרה בשמים קטרוג גדול על ישראל וכדי להשתיק את הקיטרוג סוּבַּץ הקצ"ה שגולדה לו פרה אדומה וישראל שילמו עבורה כל מה שציקש ועי"ז גדלה מעלתם שהעכו"ם הפסיד ממון בשביל מלוא שיכלית והמה שילמו בשביל מלוא חוקים. ופי' בזה את דברי הפייטן (בפיוטים לרי"ה) באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט, ולדקנו במשפט המלך המשפט. כלומר בשאין מליץ יושר מול מגיד פשע סוּבַּץ הקצ"ה דבר חוק ומשפט ועי"ז ולדקינו במשפט המלך המשפט. L

ויש לומר דדבר זה התגלה לר"ש מסוד ה' ליראיו לרמו כל זה בפרשת או שלפעמים קוראים פרשת פרה בפרשת או דמלוא פרה אדומה והיו ישראל מוכנים להפקיר ולתת כל ממון שבעולם פמו שהעיד אותו עכו"ם כדאיתא בגמ' (שם), אמר להם יודע אני צכס שאם אני נצקש כל ימיו שבעולם אתם נותנים לי, ואין לך חסרתי כים גדול יותר מזה, ועי' שדבר זה יש לו שרש בתורה לכן יכול הדבר הזה ללאת מהעלם אל הגלוי ולתת בו בישראל לקיים מלוא זה, וזה מגין על כל הדורות, וזה הסוד אין לו אלא לשון זירוז מיד ולדורות, בבחי' באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חק ומשפט ולדקנו במשפט המלך המשפט, ודבר זה נוהג לדורות מאמיינים אנחנו באמונה שלמה שזה היה כוונת קדשו של התנא ר"ש זי"ע.

ו**נראה** לפרש עפ"י דפירש כ"ק מרן אדמו"ר הרבי הזקן מוורקיי זי"ע על דברי הגמ' (קידושין ל"א.) לאו ורואו מה עשה עכו"ם אחד באשקלון ודמא בן נחיה שמו בקשו ממנו חכמים אבנים לאפור בשישים יצא שבר וכו' והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא יערו לשנה אחרת נתן לו הקצ"ה שברו שגולדה לו פרה אדומה בעדרו, וכנסו חכמים אללו אמר להם יודע אני צכס שאם אני נצקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנים לי אלא אין אני נצקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא. ואמר הרבי הזקן מוורקיי זי"ע לאו ורואו גדולתם של ישראל הפילו מגמ' זו שלכאורה היא מתכוונת לספר בשבחיו של עכו"ם ואעפ"כ למדים אנו על שבחם של ישראל דוקא, שהעכו"ם לא חס על הפסד ממון רב בשביל מלוא כיבוד אב שיש בה עטם, מלוא שיכלית, אבל ישראל אינם חסים על ממונם בכדי לקיים מלוא פרה אדומה שהיא חוקה בלי עטם.

ובשנעמיק בעיני יתו
איתא ברה"ש
א"י) זאת חקת התורה
העולם מונים את ישראל
ומה עטם יש בה לפיכ
היא מלפני אין לך רשו
וברש"י ז"ל עה"כ (ברו)
ומה עטם פתח צבראשו
כה מעשיו הגיד לעמו
שחם יאמרו חומות העול
שכבשתם ארלות שבעה
כל הארץ של הקצ"ה ה
לאשר ישר בעיניו בראונו ו
מהם ונתנה לנו עכ"ל. ול
כיבוש ארץ ישראל מפרש
ישראל מצארים להם צטו
חומרים להם שהיא גזירה
אחרת

ו**נראה** לומר לפי שבארץ
היא נדת מלכו
יניקה מאחרים מדת
מתעטלת כוחם דעי' ההכ
כלום, אבל בפרשת פרה ש
זעיר ועם אין להם אחיזה
אין לך רשות להרבה אחרי
לך רשות ולהכנס לרשותי, דו
שאלו לא היה משתק ה
העכו"ם הזה שהפסיד הון
ואם ח"י ישראל לא היו נ
שבעולם בשביל מלוא פרה ו
אחיה אחיזה בחוק כיון ש
יד ישראל על העליונה, לזו
לריך הכתוב לזרז במקום על
הפי' חסרון כים כי עי' שו
כסף שבעולם בשביל מלוא ז